

בדפוס יא). ומי תשמישו (סס מ"ב לו"ס מ"ט) של נחתום ישפכו במקום מדרון, מפני שמחמיצין. אין שורין (סס ל"ט לו"ס ס"ה) את המורסן ומניחין לפני התרנגולין מפני שמחמיצין, אבל חולטין להם ברותחין, ומיהו נהגו העולם שלא לחלוט שמא לא ירתיח יפה יפה יב). ולא ילעוס (סס

יא) מיהו אומר רבי יב"א דקיימא לן הלכה כר' יוסי דאמר עושין סריקין כעין רקיקין, פ"י עושין סריקין מצויירין [כעין רקיקין טיבכ"ש בלע"ז] דאז אין לחוש בחמוץ בשהיית ציורן, ועל זה סומכים העולם לצייר המצות מפני שעושין אותן עכשיו כעין רקיקין וילגאר"א בלעז. יב) נהגו העולם לאפות קמח סלת בתנור לצורך התינוקות לעשות ממנו פפ"א בלע"ז וסומכין על הא דאמרינן פרק כל שעה דאפוי אינו בא לידי חמוץ, ומיהו קשה מהא דאמרינן בפרק כל שעה לא לימחי איניש קדרה בקמחא דאבישונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ (פ"י [לא] יערב קמח בתוך התבשיל) בקמחא דאבישונא (פ"י קמח קליות שנאפה בתנור) ואפילו הכי קאמר דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר (פ"י שלא נאפה הקמח בטוב) לפי שאין יכולין לעמוד על אפיית הקמח שהיא כראוי, והא דאמרינן האפוי אינו בא לידי חימוץ היינו דוקא כגון פת וכיוצא בו שגמר אפייתו ידוע כך נראה לפי הדומה, ואם כן יש לאסור כמו כן סולת האפוי מהאי טעמא, ויש דוחים לומר דדוקא בקמח קליות הוא דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר אבל קמח סולת דלאו דקליות לא חיישינן, מיהו נראה הא דנקט קמח קליות משום אורחא דמילתא נקט ליה דאין רגילות לאפות קמח *אחר רק של קליות לפי שנלקטו בעוד שהתבואה לחה הוא הדין בקמח אחר, וכן משמע בקונטרס דפירש ואפילו בקמחא דאבישונא, וכן סברא לומר כן כי מי יוכל לעמוד על גמר אפייתו, ויש שעושין אותו פפ"א על ידי הרתחה שמערבין הסולת בשעת הרתחת החלב, ומיהו איכא למיחש דילמא ניחא מרתחת החלב ולא אדעתיה, ועוד יש נוהגין היתר על ידי חלב לחודיה בלא תערובת מים כלל ואפילו בלא רתיחה משום דמי פירות אין מחמיצין, וגם בזה איכא למיחש דילמא יערב[ו] מים [לכ]תחילה, והדרך הנכון לעשותו ממצה אפויה מפוררת.

ועל הדגן שצמח (שקורין ריבולידור"ש בלעז) אומר מורי רבינו יחיאל מפאריש שזהו חמץ גמור, דהיינו דקאמר תלמודא בפרק כל שעה דאחמיץ במחובר שפעמים שחמוצו בא בעוד שהתבואה מחוברת מחמת גשמים שיורדין בעת הקציר ופעמים שבא בתלוש, ואם ימצא מעורב מאותו שצמח צריך לבררו יפה יפה עד שיהא בו ששים מאותם שלא צמחו, אע"ג דהוי יבש ביבש משום דיהבי טעמא בשעת אפייה, וצריך שתהא האפייה קודם הפסח דאי בפסח אפילו כל שהו אסור, (עין לעיל סימן ר"ט דף ק"ו ע"א), על כן נכון לזהר שלא יהא כלל מאותה חטה שצמחה מעורב בתבואה של פסח לפי שרגילות הוא לאפות מצות תוך הפסח, ולא דמי לבשר מליח הישן שמתירין בפסח דהתם אפילו אם נשאר משהו חמץ בעין על הבשר מכל מקום הרי מעבירין אותו כשמדיחין הבשר כדי לבשל, אבל הכא כשהוא מעורב בתוך התבואה אותה שצמחה הרי היא לעולם שם לפי שהוא מתערב בשעת הטחינה ושוב אי אפשר להפרידו, ולפי זה אין לאכול בשר מליח ישן אפילו בצלי בפסח אם לא שהדיחוהו קודם.

ועל הקטניות כגון פוויש ופולין ורי"ש ועדשים וכיוצא בהם רבותינו נוהגים בהם איסור שלא לאוכלם בפסח כלל, וכן נראה כמדומה ששמעתי על הפולים שלא לבשלם בפסח כי אם במים רותחים מתחלת נתינתן בקדרה, וגדולים נוהגים בהם היתר, ומורי רבי יחיאל היה נוהג לאכול בפסח פול הלבן שקורין פוויש וגם היה אומר כן בשם גדולים, ומביא ראיה דאפילו באורז דחשיב ליה רבי יוחנן בן גורי מין דגן לגבי חימוץ קאמר תלמודא לית דחש לה להא דרבי יוחנן, מיהו קשה הדבר מאד להתיר דבר שנוהגין בו העולם איסור מימי חכמים הקדמונים דמסתמא לא נהגו בו איסור מחמת חימוץ עצמו דלא טעו בדבר *שהתינוקות של בית רבן שלמדו ההלכה יודעין דאיכא בהדיא בפסחים דאין בא לידי חימוץ כי אם מחמשת המינין, לכך נראה לקיים המנהג ולאסור כל קטנית בפסח, ולא מחמת חימוץ עצמו כי טעות הוא לומר כן, אלא מטעם גזירה הוא דכיון דקטנית מעשה קדרה הוא ודגן נמי מעשה קדרה הוא כדייסא אי הוי שרינן קטנית אולי אתי לאיחלופי ולהתיר דייסא, כיון דאידי ואידי מעשה קדרה הוא וגם מידי דמידגן הוא כמו חמשת המינים כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים דקרי לקטנית מידי דמידגן וגם יש מקומות שרגילים לעשות מהם פת כמו מהמשת המינים ולכך אתי לאיחלופי לאותן שאינן בני תורה, ולא דמי

ס"ה"ק
ספר מצוות קטן רובינו יצאק מקורבין
ז"ע האבות רבנו פ"ד

טור לו"ט מס"ד) אדם חיטים ליתן על גבי מכתו, מפני שמחמיצין.

שלמו מצות עשה ומצות לא תעשה התלויות באכילה מדאורייתא, אחל הלאוין התלוין באכילה מדרבנן.

רכב

רמב"ם פ"ו דהלכות מאכלות אסורות, סמ"ג לאוין סימן קמ"ח דף נ"ו, טור יו"ד קי"ג וק"ד.

שלא לאכול (ע"ו ל"ה וע"ט נמוס') שלקות וזהו בישולי גוים [עובדי עבודה זרה], אך הפת עמדו עליו חכמים והתירוהו (י"ו טס מ"ה וסס דף ג'), ויש מפרשים שהיתר זה אפילו במקום שמצוי פת של ישראל וכן נהגו, ויש

מפרשים במקום שאין פת של ישראל מצויה אבל אם פת ישראל מצויה אסור. ומיהו (ע"ו דף ל"ח) עיסה של ישראל שנאפת על ידי גוים אסורה לדברי הכל, ואין מוכרין אותה לגוים שמא ימכרנה לישראל א'. אבל בשלקות (סס וע"ט נמוס' טור יו"ד סימן קי"ג) כל דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי ועולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת אסור, אבל אם נאכל כמו שהוא חי אפילו עולה על שולחן מלכים, או אינו עולה על שולחן מלכים אף על פי שאינו נאכל כמות שהוא חי מותר. וביצה (סס) שצלאה הגוי אסורה, כרבי יוחנן. ודגים (כ"ה דף י"ו) קטנים שמלחן ישראל או גוי ובא גוי וצלאן מותר, וכן דג מליח הלכה ב' כחזקיה (ע"ו דף ל"ח) ובר קפרא דשרו. וכל

למיני ירקות כגון כרוב וכרשין וכיוצא בהן דהנהו לא דמו כלל לדגן ולא אתי לאיחלופי, ומנהג הגון הוא ליתור מכל קטנית כדפרי' ואפילו מחדלל משום דהוי מידי דמיזגן, אף על גב דתלמודא שרי אורז זהו דוקא בימיהם שהיו כולם בקיאים בהלכות איסור והיתר אבל עכשיו בדורות אחרונות ודאי יש לגזור כדפרי', וגם זה הטעם פירש רבינו סעדיה גאון גבי דין יולדת שחילק בין דורות הראשונים לדורות אחרונים, ואפילו ליתנם במים ורתחין מתחלה יש לאסור דילמא אתי לאחלופי לתתן במים קרים.

ועל הדבש נראה דאסור בפסח לא שנא בעיניה ולא שנא שלא בעיניה ולא שנא על ידי משקה שקורין מיאציה לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת, מיהו אותו דבש שמוציאין מן הכורת [מיד] שיודעין שאין בו תערובת היה נראה להתיר ומכל מקום נכון לאסור דלמא אתי לאחלופי כי ההיא דאמרינן יאמרו כל הסריקין וכו', (שו"ע המנהג במדינת אלו שנושין מע"ד מאותו שחביאים בחביות מן הכורת), ומאהי טעמא נראה לאסור התאנים לפי שרגילין לערב בהם סלת כשמתקנין אותן, ואע"ג דהרבה תאנים יש שאין מתקנים בסלת, הא והא איתא כי אומרים שהתאנים השמנות אין צריכין תיקון סלת אבל הרקות והכחושות מתקנין אותם בסלת וגזרינן הא אטו הא.

פירש רבינו ברוך דאע"ג דאין מכשירין כלים גבי שאר איסורין כל זמן שהן בני יומן משום דהדר ובלע, מכל מקום לענין פסח שרי להכשיר אפילו בני יומן רק שיהא קודם ארבע שעות משום דאיכא שלשה נותנין טעם קודם שיבא לידי איסור חמץ וכי' כדאיתא בספר התרומה, מיהו זהו דוקא כשמכשירין כלים של חלב לבדן וכלים של בשר לבדן ביורה אחרת אבל אם בא להכשיר הכל ביורה אחת שניהם אז צריך להמתין שלא יהיו בני יומן לכל הפחות האחד מהם או של בשר או של חלב, ואז יהיו [יהיה] [ה]כל [מאכל] אחד כדמעיקרא של בשר ושל חלב, דאותן שאינן בן יומן אינו אוסר אותם של בני יומן לפי שהוא פגום וגם אותו שהוא בן יומן אינו אוסר אותם שאינן בני יומן לשוויה כדדידיה משום דאיכא שלשה נותני טעם [בזה] כדפרי' גבי קערות שהודחו במחבת, אבל אם שני הכלים של בשר ושל חלב שניהם בני יומן והגעילן ביורה אחת אפילו קודם ד' שעות אסור אפילו בדיעבד, דנהי דמשום חמוץ ליכא מכל מקום איכא משום בשר בחלב ששניהם נותנים טעם זה בזה לשבת, ועל כן נהגו העולם להמתין להגעיל הכלים גם לענין פסח עד שלא יהיו בני יומן משום חששא דבשר בחלב כדפרי' לפי שרגילין להכשיר כלי בשר וכלי חלב יחד. ע"כ הליקוטין.

רכב א) אם לא על ידי חתיכות קטנות, [או יחלקם לשפחות העומדות בבית ישראל]. ב) דאין לחוש למלוח שמולח הגוי את הדג משום בישולי גוים, אף על גב דעל ידי מליחה הדג נאכל כמות שהוא חי. עכ"ל.

שבישולו ביד ישראל ושכר (סס נמוס') אי ושמן (סס דף ל"ח) שי ובית דינו נמנו ע טעם לפגם מותר ו של גוים אינן בני (סס דף ל"ח) חלתית אגב חורפיה דחלו בצלים או כרשין; הסכין ואם לאוי קי"ד טור לו"ט סימן שמי' דין מצווין להפריי שכ

רמב"ם הלכות מאכלות דף מ"ה, טור יו"ד סימן שלא לאכול חלב

א) בתחלה היינו הנחו הגוי בתנור אך ישראל קיסם כמו שרגילין ו ישראל מועיל מכאן בישולי גוים מכאן וא בן דרוסאי ויותר שקו להכשירו וסופו ביד י כל שהוא כמאכל בן יועיל חיתוי הישראל בן בישול להחמיר, ותדנ לאו כלום הוא ואפיל הר' יקר מעשה בשם [וסגין] [וסגין] בתחלתו נראה פירוש הרבי מו א) ולאפוקי מאותם ב איסורא קא עבדי דכי א) לפי אותו הטעם מעמידין, אך לפי הט לפי זה יש לאסור ה מקום אין להקל שכו הגחשים מצוים הלא משום גילוי ועתה אי גבינות נמי לשתרו בן גילוי אינו נוהג ביניו

תנג פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

תנג א אלו דברים וכו'. משנה נפרק כל שעה ורבי יוחנן בן נורי פליג ואמר לאורו נמי מין דגן הוא ואמרין נפרק ערבי פסקים לית דחש להא דר' יוחנן בן נורי וכיון לית הלכתא כותמיה נאורו וזמן כל שכן שאר מינים דמודה נהו ר' יוחנן בן נורי וכן כתב הרמב"ם ערבי נפרק ה' ופרק ו' (ה"ד) דשאר מינים נמי לא וכמ"ש רבינו: ומה שכתב ויש אוסרין דאבוא אורו וכו'. כן כתב הרמב"ם אבל לא מטעם שכתב רבינו לפי שמניי טיטין מתערבין בהן אלא כיון שראוי לעשות ממנו עיסה אחי לאחלופי נשאר מיני עיסות דגן לאותן שאינן בני תורה והאר"י בזה וכן כתב במרדכי נפרק כל שעה (פי' מקפס) וכך נהגו ואף התרדל ליתא מאן דפליג אהא דתנן (מ:) אין נותנין קמח לתוך חרוסת או לתוך התרדל דלמלא דהתרדל צעינו שרי נמי נהגינן לאסרו דהוה ליה נמי קטניות מיהו ננתערב בתבשיל נפסק שרי וכן פסק בתרומות הדשן (ח"א) סימן קי"ג:

דגן שעלה מלחלוחית הארץ אסור: [ד] מצה שאינה של מצוה אינה צריכה שימור: [ו] הכשר שקים שנחננו בהם קמח כל השנה ורובה ליתן בהם קמח לפסח: [זא] אין נותנין שק קמח על סוס או חמור שאין עליו ארוך או עור עב: [זב] טעם למא נהגו לנקר הריחים: קמח שנשחן אחר הנקור שומרים אותו עד לאחר הפסח: [ט] אם אסור ללוש מצה ביום שנשחן אותו קמח: [זג] כל איש ישראל צריך לילך עם השוחן לטחון: [זד] אם יש ליהודי מלחת קופות הקמח זו על גב זו: א אלו דברים שיוצאין בהם ידי חובת מצה בחטים ובשעורים וכו'. משנה נפרק כל שעה (לה) ובגמרא הני אין אורו וזמן לא מנא הני מילי אמר ריש לקיש וכן מנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא (דברים טו ג) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובת מצה יאלו אלו שאינם באים לידי חימוץ אלא לידי סרחון ופירש רש"י אורו וזמן. אין עושין חמץ ואם מתחילין אותם מקריחין: ואיחא מו בגמרא מתניסין דלא כרבי יוחנן בן נורי דאמר אורו מין דגן הוא ותייבין על סימולו כרת ובפרק ערבי פסקים (קיד) תנן הציאו לפנינו מנה ותורת ותרומת ושני תבשילין ובגמרא (סו:): מאי שני תבשילין אמר רב הונא סילקא וארזא אמר רב אחי שמע מינה מדרב הונא לית דחייש להא דרבי יוחנן בן נורי דאמר (לה) אורו מין דגן הוא ותייבין על סימולו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו נפסק ופירש רש"י שמע מינה. מדקאמר רב הונא דתבשילין אורו נפסק ולא חייש לחימוץ לית דחש להא דרבי יוחנן בן נורי: ויש אוסרין דאבוא אורו וכו' מיני קטניות וכו' וחומר דיתירה דהיא זו. גם רבינו ירוחם (ני"ה ח"ג מה) → כתב אותם שנהגו שלא לאכול אורו ומיני קטניות מבושלים נפסק מנהג שעות הוא זולתי אם הם עושים להחמיר על ענינם ולא ידעתי למה עכ"ל: ובהגהות מיימוניות פרק ה' (ה"א דפי' קושטא) כתב בשם סמ"ק (פי' רכז עמי' רל"ה הגהות הר"ף אות יב) על הקטניות כגון פוליס ועדשים יש נהגים איסור לאכלם נפסק וכן ה"ר שמואל מאירא אבל ה"ר יחיאל ושא"ר גדולים היו נוהגין בהם היתר וקשה מאד הדבר להחמיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור (עי' פסקים נ:): וגרסא שלא נהגו בו איסור משום חימוץ דלא טעו אינשי בזה דמתיקוהו של בית רבן יודעין אותו דכפירוש אמרינן בגמרא (לה) דאינו בל לידי חימוץ אלא חמשה מינים בלבד אלא אסרו משום דדגן מעשה קדרה וקטניות מעשה קדרה גזירה הא אטו הא וגם יש מקומות שעושין פת מקטניות ואחי לאחלופי דייסא שהוא מעשה קדרה אבל מיני ירקוח א' דלא דמי לדגן כלל לא אחי לאחלופי, וגם פעמים נפוצה מעורבת בהם ואי אפשר לבררו יפה והתרדל כמו כן יש לאסרו

סימן תנג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] מינים שיוצאים בהם ידי מצה: לאכול אורו וכל מיני קטניות: [ב] עירב אורו באחד מחמשת המינים: [ג] ברירת החטים מאכילת עכבר: [ד] מאימתי צריך שימור למצה: [ה] דין לחיאת:

א אלו דברים שיוצאים בהן ידי חובת מצה (א) בחיטין ובשעורים (ב) ובכוסמין ובשיבולת שועל ושיפון (ג) אבל לא באורז ודוחן ושאר מינים וגם אינן באין לידי חימוץ ומותר לעשות מהן תבשיל וכן בכל מיני קטניות. ויש אוסרין לאכול אורו וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמניי חיטין

דרכי משה

תנג (א) ובמהרי"ף (הלי' אפית המצות עמ' ס ס"א א בהגה) דמצוה מן המבחר בחיטים וכן המנהג:

פרישה

(1) שהמים כולן נאסרים וכו'. וז"ל דאם מערה המים מהורה צעורן ברחימון שלא חזרו ובלעו דל"כ הא חזר הכלי ובלע מהמים וכו' מהרי"ל דף ו' (הלי' הגעלה עמ' ז ס"א) לטעם להסיר המים שמגעילין בתוכו צעורן רוחסין ואז אינו צריך להגעיל הכלי מהמים שבו מנאחי באשיר"י (דף קע"א ע"ה) סוף פרק גיד הנשה (פולין סי' נה) שכתב וז"ל לרבינו אפרים (חוס' חולין ק. ד"ה בשקדים) דקפירה ליה דאין החמשה עממה נעשית נבלה אלא נבשר נחלב הכא נמי יחא כי לא נעשית כולה נבלה ומעט מהאיסור הנפלט מן היורה חזר ונבלע בתוכו ומגעילו שנית ואז אותו מעט נבל בתבשיל צמיס עכ"ל: וידוע שהרא"ש (ש"ת כלל כ ס"א ג) קפירה ליה כותמיה דרבינו אפרים וגם רבינו כמ"ש כמה פעמים קפירה דעה (פי' צד קפוח) ואין כאן משום דאין מנבטלין איסור לכתחלה נפסק שנית דהא אין נהנה מן האיסור וזהו יחא ג"כ כאן אע"ג דלא נכשר היורה בהגעלה ראשונה לבד אלא צריך להגעילה עוד פעם שנית כמ"ש בשם הרא"ש מ"מ כשחזרו ומגעילו בו בלית וחוליו אינו חות אף חזרה אכילתו על פניו

הטעם שכתב רבינו דדמי לנותן טעם בר נותן טעם ולא כתב דהוי נותן טעם בר נותן טעם הוא מפני שיש אומרים דהיה דדגים שעלו בקערה דקאמר דהוי ג"כ. בר נ"ט היינו דוקא בעלו אבל ננתבשלו לא אלא שהרא"ש חילק וכתב דהתם הבשר הנבלע דגים חשוב טעם כנבלע אוכל צאונל שדגים ראויים לאכילה והבשר נותן טעם לנשח הלכך אסור לאוכלן בכותח אם נחבשלו בקפירה אבל הכא טעם החמץ הנפלט מן הכלי למים וחזר ונבלע בדופני הכלי אגו חשוב טעם כשיחזור ויפלוט נפסק לתוך התבשיל (אפ"ה) [ולכך] כתב רבינו דדמי לנותן טעם בר נותן טעם ודוק: תנג (א) בחיטין ובשעורים. משנה נפרק כל שעה וליף לה. מדכחיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל [עליו] מצות דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובת מצה וכו' והמנהג ליקח לכתחלה טיטין רמ"א (פי' ה) (ב) אבל לא באורז וכו'. כבר פרשתי בסימן קס"ז

ב כתב הר"פ וכו'. כן כתוב בסמ"ק סימן ר"ט: ומה שכתב

ואין דוקא. כלומר אף על פי שיש לדחות דלא ילעוס אדם חנו
דדוקא רוק של אדם מחמין אצל לא שאר רוקין דאין להקל אלא
חייטין דילמא הוא הדין שאר רוקין ורצונו השיג עליו ואמר דאף
לפי סברתו דוקא רוק מרובה אצל
רסוק הוא לומר שחממין מיטה קשה
צמטט רוק וכו' ואין השגתו השגה
דהלא כתב דאין להקל ולחלק בין
רוק אדם לשאר רוקין והוא הדין
דאין להקל גם כזה: ומה שכתב
ועוד דמתבאר הוא בטחונה.
נראה דהסמ"ק נמשך לשטתו שכתב
לשם גבי תבואה שלמה שקורין
גירמ"ר שאין בטלים דקמת צקמת
אינו מתערב יפה כמו לת בלח והוא
ליה מערובה יש צבט ונתן טעם
צפסח עלמו גם נראה לי דהסמ"ק
סבירא ליה דטחונה הוא ליה מצטל
איסור לכחלה (עי' ב"ה ד: וש"ס)
אף על פי שאינו טוחן כדי לצטלן
וכדעת מהר"ם (שו"ת דף' לצבט סי'
שנ) שכתובה בתשובת הרשב"א
(ח"א) סימן תתל"ח והיא גם כן

דעת הר"ן צפרק כל שעה (יב: ד"ה הדך) צהיהא ארצא לטבעה
צמימתא (שם מ:) וכן כתב גם כן בתשובתו סימן נ"ו ונ"ט: ו
ד"ענין הלכה נקטינן כהרשב"א בתשובה (ח"א) סימן תפ"ח דאין
צנשיכת העכברים משום חמון ואפילו היה צו משום חמון אין צו
אלא מעט צתוך הרבה ואי אפשר לצו צו לדי איסור דאורייתא
דהוא ליה לכל היומר ספק צברנן ע"כ ומשמע דצפירא ליה גם
כן דזה לא מיקרי מצטל איסור לכחלה וצמרדכי הארוך (סי' מקטט

מקומות נוהגים לצבור חטים צפסח מאכילת עכבר ויש רוצים להחיר
חטים ויתן על גבי מכתו מפני שמתמליץ אלמא לחלות הפה לא חשיב
דרכי משה

(ב) ואגו בני האשכנזים נהגו להחמיר וכתב בתרומת הדרשן (ח"א)
סימן קי"ג ואפילו הכי מותר להשהות מיני קטניות דמידגן בביתו
אע"פ שנפל עליהם מים דבהא לא גזרינן משום שאר מיני דגן וכן
מותר להדליק באותן שמנים הנעשים ממיני קטניות ואם נמצא
גרגיר של קטניות בקדרה או בתבשיל לא מחמירין כלל לאסור
התבשיל דאיסור משהו אינו אלא בחמשת מיני דגן עכ"ל: ומדהר"י
(הל' מאכלות אסורות בפסח עמ' קל ט) כתב על המדליק בשמן
שנעשה ממיני קטניות צריך לזוהר שלא לתלות במקום שנוסף על
השולחן וגם אם מדליק באותו נר שהדליק בו גרות חמץ צריך
לזוהר שלא יטיף ממנו על השולחן כי הכלי הוא חמץ אע"פ
שניקף אותו מכתוך מכל מקום מבפנים עדיין יש בו חמץ והוא כלי
ראשון ולכן צריך לזוהר שלא לתלותו במקום שנוסף על השולחן
עכ"ל. ואין המנהג כדבריו אלא תולין אותו על השולחן כבשאר
ימות השנה ואין לחוש שמא יטיף על האוכל דאף אם נוסף אין
לאסרו הדא דמיני קטניות אינן חמץ כלל ואינם אסורים אלא משום

מתערבין בהן (א) וחומרא יתירה היא זו (ד) ולא
נהגו כן: ב ואם עירב אורז עם אחד מאלו
המינים ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן
יוצאין בה וחייבת בחלה אף על פי שרובה אורז:
ג כתב ה"ר פ"ר יש נוהגים לצבור החיטין אחת
אחת מאכילת עכבר ויש אומרים שאין צריך דהוי
מי פירות וכתב הוא שאינו דומה למי פירות
שהרוק מחמין כדתנן לא ילעוס אדם חיטין
ויתגן על גבי מכתו וכו' ואין להקל עד כאן.
ונראה שאין לחוש לזה כלל דחששא רחוקה
היא זו לומר שתחמין חיטה קשה במעט רוק
שבפי העכבר (ה) דאפילו ליתא שרי בגמרא
(פסחים מ.) אלא שהחמירו הגאונים (ו) לאסרה.
ועוד אפילו אם יש בהן נשוכין אינו אחד מאלף
ומתבטלין הן כשיטחון ואין כאן משום מבטלין
איסור לכתחלה (ז) שאינו טוחן כדי לבטלין:

וקמת אורז ומשמע דדוקא צאלו וכן עיקר עכ"ל וכן נראה מדברי
הרא"ש שצלכות חלה (סי' טו) ומבואר שם צבריו דאפילו צאין חיות
צכדי אכילת פרס אס' יש צה טעם דגן יוצא צה ולכן סתם רצונו
וכתב משנתינו צלי שום חילוק והרשב"א צפסקי חלה שלו (ש"א עמ'
טו ד"ה והא דקמין) כתב שצבריו הרא"ש צראה לו עיקר ג:

ג כתב ה"ר פ"ר יש נוהגין לצבור החיטין אחת אחת
מאכילת עכבר וכו'. כן כתבו הגהות מיימון פרק ה' (דף קוטעא
ה"ב אות ט) צסס סמ"ק (סי' ר"ט עמ' רכא אות צ) וזה לשונם וצבריה
משום דהוי כמי פירות מיהו קשה דהא מן (לט:) לא ילעוס אדם
מי פירות ומסתמא הוא הדין אכילת עכבר ואין לחלק צלא רחיה

מנהג וצכחאי גוונא ליכא למיחש. וכן הוא בתשובות (מהר"ל) סימן
כ"ה: ואין לאסור מכה חששא שעשו חמץ באותן כלים שעושין
בהן השמן דהא כתבתי לעיל סימן תמ"ז (אות ז) דאין לאסור מכה
חששא זו ומשמע כל שכן בכלים שעושים בהן השמן שאף אם
היה בהן חמץ מכל מקום לא היה אלא צונן ואין להחמיר בזה כמו
שכתבתי לעיל סימן תמ"ז (אות יב) ותנ"א (אות טו) ועוד דאפילו
באיסור גמור לא מיחשב כהאי גוונא כלי ראשון כמו שיתבאר בידוע
דעה סימן ק"ה (אות א) א"ה: כתב מהר"ל (שם) דמותו לאכול זרע
אקליי"ה לרפואה דלא הני. מין קטניות וצראה. לג. ההוא הדין הורע
הנקרא בלשון אשכנזי א"ה דאין מין קטניות וכן משמע לעיל
סימן ר"ד (קפא.) דאני"ס ואליינד"א אינם מין קטניות: (ג) והר"ן
כתב בתשובה. (סוס"ג. טו. גט.) על חטיבת מבוקעות שהיה בתוך חטיבת
שאינן מבוקעות דאסור לטחנן דהוי כמבטל איסור לכתחלה ומותר
למכרן לגוים דלא חיישינן שמא יחזור ומכרם לישראל הואיל
ואיסורין ניכר ונחפרסם בעירכם עכ"ל:

זולתי האשכנזים (ב): ב ואם עירב אורז עם אחד
מאלו המינים ועשה מהם
עיסה וכו'. משנה צפרק ג' חלה
(מ"ו) והוצאה צפרק כל הזמנים
שנתערבו (עמ.) וכחצה הרמב"ם
צפרק ו' (ה"ה) וכחצ הרמב"ד ז"ל
והוא שיש שם דגן כדי שיאכל חיות
צכדי אכילת פרס ויאכלנו וכחצ הרב
המגיד אצל מדברי הרמב"ן (הלכות
חלה לב.) נראה שאפילו אין שם חיות
צכדי אכילת פרס יוצא צה לפי
שמדין גרידה הוא שהטחין גזריין
אס האורז והוא שהזמירו חמין ואורז
צדוקא וכן מבואר צירושלמי (חלה
פ"א ה"ה) וגם רצונו צפרק ו'
מהלכות צבורים (ה"ה) כתב
משנתינו צדין החלה צקמת חטים

פירוש

פרישה

(ג) וחומרא יתירה היא וכו'. בסמ"ק (סי' רכז עמ' רלח אות יב) כתוב טעם לחומרא משום דגן מעשה קדרה וקטניות מעשה קדירה וגזרו הא
אטו הא וגם יש מקומות שעושין פת מקטניות ואחי לחלוףי צדייקא שהיא מעשה קדרה. וכחצ צ"י ולית דמס לצברים הללו זולתי האשכנזים: (ד) ורא
נהגו כן. כתב רמ"א (סי' א הגה) והמנהג צאשכנו להחמיר ואין לשנות מיהו פשוט דאין אוקרין צדיעבד:

חדושי הגהות

תנג א. משנה פסחים דף ל"ה ע"א: ב. ע"ש בגמרא: ג. מהא דכ"ה הו"ל ע"ט וק"ל, כי טור רע"ט ירושלמי נתיב ה' ח"ג:

תנג א. לא באורו. דל"ן יול"ן ידי מוצת מנה ב' צלילה

הלאשנה (ה) אלא בדבר הכא ולידי חיימוץ. טעוק"י אינו מתמץ (מור"ם לובלין סימן ע"ט):

ציונים קרימ"א

הנג א (ה) מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ט; דרכי משה אות ט: ט טור ו והגהות מיימוני [מן ומ"ה דעם קושטא] פרק ה' הלכה ב' ע"ש מ"מ מ"ן רנב הגה אות י"ג ומדברי פרק כל שעה [פסחים נתיב חקתא]: (ג) דרכי משה אות ב:

לבושי שרד

תנג (ה) מביא פס"א א"א בדבר הכא ולידי חיימוץ, ל"ל ט:

הגהות והערות

תנג א ועיין במהרי"ל ע"ט מהדורת מ"ן ירושלים נתיבי טקסאות אות ח ובענין 8: ג ראה ילקוט שניי טקסאות (רמ"ד) ע"ט טקסאות מהדורת מ"ן: ג בוגנתו, דמהדורת מ"ד דפוס "שש"א": ד כתיב דפ"ר מופיע דכתיב רמ"א א"ר מ"מ ע"ט, וממהדורת מ"ד: טכ"א מופיע לטעמו: ה רש"ד חלק א' [סימן קס"ג] [ג"ל] (ג"ל) (פ"א): ו כתב בספר מור וק"ט ע"ט ע"ש "עו"ט: משעשע"ה הוא ע"ה הטור כתב שחומרא יצירה היא ו ו נהגו כן: ז במהדורות מ"ד מ"פ

תנג 7 (א) ויש אוסרים. העטע נטור לפי שמיני חייטין מתערבין בהם. ובסמ"ק [סימן רנב הגה אות י"ד ועל הקטיוות] כתב טעם כיון שראוי לעשות עיסה מהן, אחי לחלופי כשאר עיסה של חמץ. וכל זה אינו אלא חומרא צעלמא, ואין לשנות, מפני שנהגו כך. ועני"ס ואל"ינ"ד לר"ן נדיקה רבה שלא יהיה בהם אחד ממחמת מינים. וק"ל שקורין קימ"ל, שמעתי מחלקיך, לדאורו שקורין קימ"ל מביאים אותו ממדינות אחרות אסור בפסח, שגרעינו דומין לדגן, אבל אותו הנקרא פעל"ד קימ"ל מותר בפסח, לפי שאין נורמו כדגן. ובסימן תס"ד כתב רמ"א שחדל אין אוכלין בפסח, ואיני יודע למה ישחנה מעני"ס, ונראה העטע לפי שגידול המרדל הוא כשריבטיס דומה לגידול קטניות, על כן הוי בכלל איסור קטניות, ומה שכתב כאן דא"ס נפלו במצטל אין אוסרין, מכל מקום א"ס נמלאו צמנה אפוייה

סימן תנג

דיני החטים ומחיתם למצות. וכו' מ' סעיפים: אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה בחטים ובשעורים ובכוסמין ובשבולת שועל ובשיפון: [הגה] ז [ב] [א] ומהנהג ליקח לכמילה י מיטעס: אבל א לא [א] באורו ושאר מיני (ק) קטניות [ב] וגם [ג] אינם באים י לידי חיימוץ ג [ד] ומותר לעשות מהם תבשיל: הגה (א) [ח] [ז] ויש אוסרים: [ח] (י) והנהג נאשכנו להחמיר [ח] ו אין חק יעקב

חק יעקב

תנג [א] בחטים. ושמעתי דמה שקורין במדינות אלו בלשון אשכנז טירקשיין ורייץ, אינה בכלל חטים כלל, רק למיני קטניות יחשב: [ב] והנהגה ליקח לפתחיה חטים. לכאורה היה נראה דאם אין לו חטים, א יקח כפי הסדר שהם שונים במשנה נפסחים לה, א, וכהאי גוונא כתב הטור לקמן סימן תע"ג לגבי מור, אבל באמת אין ראיה מזו כלל, דהתנא נקט כסדר המקרא והמוקדם בפסוק, וכן יש קצת הוכחה לזה מלשון מהרי"ל [הלכות חייטין אפיית המצות עמוד ט] שכתב וז"ל, מהרי"ל רש"י, עיקר המצוה ליטול חייטין דלא משתמיט שום תנא בלישאנא כי אם חייטין לפסח, עכ"ל. ולא קאמר מדהתנא נקט חייטין ברישא, אלא ודאי דהתנא נקט רק הסדר המינים דכתיבי בקרא. ועיין לעיל בטור נריש סימן ר"ח דכוסמין בכלל מין חייטין הוא, ובסימן ר"א דכל הקודם בפסוק מוקדם לברכה, מכל מקום נראה לי דכאן אליבא דכולי עלמא מין התביב עליו קודם, כדי לקיים יותר מצות אכילת מצה לתיאבון. ואפשר דאם ע"כ נקט גם כן התנא בכל מקום חייטין לפסח לפי שמסתמא הוא החביב לרוב בני אדם: [ג] באורו, ודוחק, והוא מה שקורין בלשון אשכנז רייץ, או היר"ו, וכן טעוק"י שקורין הייריין (ש"ת מהר"ם מלובלין סימן ע"ט): [ד] אינם באים לידי חיימוץ, וכתב הרמב"ם פרק ה' מהלכות חמץ דין א' וז"ל, ואין איסור משום חמץ בפסח, אף אם לש קמח אורו ונתפח כמו בצק שערי תשובה

תנג (א) קטניות. עיין באר היטב. ועיין במור וקציעה ושאלת יעב"ץ חלק ב' סימן קמ"ז נאות וז. ובקונטרס טוב עין [סימן י"ה אות פ] להגאון האולאי ז"ל בסוף ספר וועד להכמים שם י"ח כתב דבאשכנז ופולין שקיבלו עליהם זה כמה מאות שנים חומרא זו קצת גדולי ישראל, אין להקל להם, והמיקל הוא פורץ גדר כו'. ודודי מורי ורבי הגאון ז"ל בתשובה כת"י נשייה הרא"ס לרא"ס מרגליות סימן י"ג כתב שהמין שקורין במדינתנו פאסוליש, פשוט שהוא מין קטניות, והביא ראיות מהר"ע ברטנורא בפירוש המשניות [כלאים פ"א משנה ב ד"ה ופול מצ"ח], ואף במקום שיש קצת דוחק אין להתירו במדינות אלו שלא יבא לפורץ גדר, וכן עמ"א דבר. ועיין בלקו"ט מהרי"ל [הלכות מאכלות אסורות בפסח עמוד קל"ג] אחר שהביא המנהג הלו כתב שהאוכלים בפסח עובר בלאו דלא חסור נריש י"א, וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה כו', ע"ש. ובמקום אחד עמדו קצת מהחכמים שרצו לפרוץ בוה ולא עלתה בידם, לפי שתכמי הדור מגדולי אשכנז חרדו לקראתם, ועמדו בפרץ וקיימו דברי חכמים, והחליטו האיסור במדינות אלו, ואין ללמוד ממקומות שנהגים היתור כאז ומקדם שלא נתפשטה ביניהם גזירת הגדולים וחקנתם בזה, וכמו לענין חרם לישא ב' נשים וכדומה. ועיין בקונטרס הנ"ל [טוב עין סימן ט אות ו] שגדול אחד [רבי אברהם כורזא] היה מחמיר אף בקאפ"י, אע"ג ודאי פרי עץ הוא, נראה שרצה להתמיר לפי שההמון לא ידעו מה הוא וירמו שהוא ג"כ מין קטניות, ויחידו הכל ופרצו גדר הראשונים, ומכל מקום אף במקומות אלו נהגים היתר פשוט בקאפ"י, ג"כ אם חרבו קודם הפסח יש להקל, וכמו שכתב בשבות יעקב חלק ב' סימן ה', וז"ל כחוק יוסף [סי' ג] עכ"ד. ובמקומות אלו נהגים היתר פשוט בקאפ"י, ואע"פ כן זריזין מקדימין לחרוך את הקאפ"י קודם פסח וגם לעיין קודם שקונים אותם לברר משם תערובות אורו ושאר מינים להיות נקיה מכל, משום חומרא דפסח, וברכת טוב תבא עליהם, ועיין בשבות יעקב שם שכתב בטי"א שמעתי שרבים פורשים לפי שיש חשש רמאות שמשתמשין בטי"א ואח"כ חוזרים ומייבשים אותם למכור, ושמן נשתמש תחלה עם חמץ, וכן שמעתי משלימים וכן רבים, לכן שומר-נפש ירחיק מהם כי בפסח צריך הרחקה טפי כו', ע"ש. ומכל מקום נראה שאין לתוש כללים שנתבשל בהם חמץ, או נשפך מהטי"א לתוך המאכל, ויש נהגין היתר בטי"א שבא מן התגרים אשר במדינות גידולם וגם הבקאים מעידים שהוא כשר לפסח, ע"י שמכירים במראה וטעם וריח שיש הבדל בין טי"א שנתבשלה ונתבישה לבין הטי"א הבאה כדרך גדילתה ולא שלט בה אור לבשלה כלל.

ביאור הגר"א

תנג [א] [טע"ף א, הגה] והנהגה. וכן משמע בגמרא [פסחים] ג"א א' אבל חייטין כו', וברושלמי פרק קמא דבבא בתרא [הלכה ו] לחיטי דפסחא כו': [ב] [שריץ] וגם. שם נפסחים לה, א: [ג] ומותר, שם קי"ד ב': [ד] והנהג ויש אוסרים. מפני שהם מעשה דגן, כמו דגן. וגם יש מקומות ששושן-פת מקטניות ואחי לחלופי, וגם פעמים תבואה מעורב בהן ואי אפשר לבררו

אוצר מפרשים

תנג א וחק יעקב סי' ב' יקח כפי הדבר. נ"ב, עיין ריש פרק ד' מיתות [מנהורין] פ"ט, [ב] (ב"ה באר): ב (ב"ה סי' ו) שחשונה [נ"ב], שהשיא, ומלת שהחשה [ב] מוקף כו' ופ"י משפחות הי"שון. נ"ב, איני יודע רמז למשמעו לזה: (ב"ה באר):

ו (ש"ס) לידי חיימוץ במדק"י, נ"ב, עיין תשובות חתם סופר או"ח סימן נ' וסימן קכ"א בענין חיטת תגרימא: (ב"ה באר): ז (פ"ק א' בהגה) והנהגה באשכנז. נ"ב, עיין תשובות חתם סופר סימן קכ"ב [נארות מנהגנו. מדעת. והמטפאלען, אשר התברר לאכול מנין קטניות ביום טוב של פסח.

ב מותר להדליק בשמינים. (ו) ומתיר"ל (ה) הלכות מאלכות אסורות נפסח עמוד קע"ק"ל כתב שלא להשתמש בשמן במקום שיש לחוש שיפלו לתבשיל, כי כותשין אותו במכתשת שזורין זו שעורים, ואפילו שמן זית לא יליק בפטמות (א) שמשמשמין זהה כל השנה, שהן מתחממות מכה השמן, עכ"ל. (ב) וזכרתי משה (אוח) כן כתב דאפילו שאר שמינים אין אסורין בדיעבד (א) אפילו ידוע שכתשו אותו במכתשת שזורין זו שעורים, דאפילו נמערב זו משהו נטל בששים קודם הפסח. ואין לומר שקיבל טעם מהמכתשת, דדוקא בדבר חריף אמרינן אגב דוחקא בלע, כמו שכתב ציורה

ד. משנה פרק ג' דמלה (משנה ו; ומס' ע"ה, א) וכתבו הרמב"ם (אמן) ומהלך פסק (י"י) [1] [הלכה ה; מדר משנה ע"ה] שם הרמב"ן הלכות מלה לה לה; רמ"ש ה"ק מלה סימן טו];

ציורים רמ"א

(ז) תרומת הדשן סימן קי"ג;

(ח) מהרי"ל (הלכות מאלכות אסורות נפסח עמוד קע"ק"ל); (י) דרכי משה שם;

כבושי שרד

(ס) שם פק"ב ומהרי"ל כתב שלא וכו', ל"ל; (כ) שם וזכרתי משה כתב דאפילו שאר שמינים מותר לתלות אפילו במקום שיש לחוש שיפלו לתבשיל דאין אסורים וכו', ל"ל;

הגהות הסמ"ע

תג סעיף א וכן מותר להדליק בשמינים הנעשים מזה. ובתורמת הדשן ח"א סימן קי"ג כתב שהעולם נהגו אצלן בשמינים שנעשו [ממיני קטניות] בפסח ע"כ;

הגהות והערות

(א) השו"ן משובש, ולא לטובי שרד, ומלה שקל וזליקוט מפרשים בשם חוקמט שמה והנהיה הג"כ פתקל; ומהענין הנ"ל לעמבער הנ"ל "דיעבד" אין לאסורו;

(ב) עיי"ש בסעיף י"ב ע"מ"א (א) וי"ע בסימן מ"ח כאלו אכילה אוח"ה ד"ה ומ"ש והמ"ש, ומהשגות והכ"ה אוח"ה וכתב שהנהגות השולל והשולל מ"ה אוח"ה י"א עיי"ש ענין משה ובמלה הפנים שכן היא הגורמת הישנה;

(ג) עיי"ן בדמשק אלעזר שהקשה דמחוספסות ליתא להאי קושא מונחיה, לא כמחוספסות בענינה והיא ולא כמחוספסות בענינה ומה שחולקין, רק נראה שחולקין מ"ה סימן ל"א א"ה"ק, ע"ש; (ד) התירוף של ר' חיים ור' אליהו הובא ברש"י כ"ס ר' יתקן. וכו' בחידושי הרש"י חולין א"ה, כ. ועיי"ן

במורה הנ"ל הקל"ט ע"ה, א. והנה צ"ל י"ד סימן א"ה ק"ה, א. אך יש צ"ל מוספם שאין צ"ל הקל"ט שלפניו "ככל מה שיעור שהוא אסור דבר מוכה"; (ד) חוקן ע"ש צ"ל הגר"ה צ"ח ע"ה סי"ה כ"כ הנ"ל מ"ה א"ה. וכתב עמוד על קושא זו ה"ה ע"ה ק"ה, א. ד"ה ומ"ש, והפירוש אוח"ה י"ב אין עיי"ן בדמשק אלעזר, וי"ע; טו עיי"ן סימן קס"ד;

לשנות (א) (ב) מיהו פשוט דאין אסורים בדיעבד (א) אם נפלו חוץ (ב) התבשיל וכן ב מותר (א) להדליק בשמינים הנעשים מהם (א) ואין אסורים אם נפלו לחוץ (א) וכן ג' מותר (א) להשקות מיני קטניות צ"ח (א) חרע אקלי"א (א) (א) ואני"ש ואלינדי"ר אין מיני קטניות (א) (א) ומותר לחלקן בפסח כן נראה ל"ה

ב י [א] העושה עיסה מן החטים ומן האורז (א) אם יש בה ד' (א) מעם דגן (א) (א) יוצא בה ידי הובתו בפסח: (תרומת הדשן סימן קי"ג). כתב צ"ח נחמ"ל (א) טוב להחמיר שלא לאכול ח"י"ס וקיי"ל עד יום האחרון, כי אי אפשר לזכרם יפה: ד מעם דגן. ודוקא שיש בו כוית [ב] כנדי אכילת פרס, כן נראה לי להחמיר, עיי"ן צ"ח (ד"ה וא"ס):

חק יעקב

איסור נהג ואין לשנות, וכן כתב הט"ו (סי"ק א): [1] אם נפלו תוך התבשיל, מלשון הרב משמע דאפילו ליכא ששים גם כן מותר אפילו באכילה, וכן משמעות האחרונים. אכן בתרומת הדשן סוף סימן קי"ג משמע דדוקא בתערובת משהו אין לאסור, אבל פחות (מכאן) [משמ"ס] יש לאסור באכילה, ועיקר נראה לי כדעת האחרונים כיון שבלאו הכי הוא חומרא והרחקה בעלמא, כמו שכתבתי בס"ק ה', מכל מקום רוב עכ"פ בעינן, דאם לא כן לא ימקרי תערובת כלל, והיה אכילת התבשיל מקטניות עצמו: [2] ואינן אסורים אם נפלו לתוך התבשיל, פירוש, אף שלוחתין תחלה הזרעונים קודם שעושים מהם שמינים, ואם כן קרוב הדבר שנתחמצן, אפילו הכי שרי, כן כתב בתרומת הדשן שם, וזה כוונת הרב כאן שהכפיל הדברים. ועיי"ן במ"א (סי"ק ב) שכתב בשם הדרכי משה דמותר להדליק בשמינים אלו אף אם כתשו אותן במכתשת שזורין בו שעורים, ואינם אסורין בדיעבד אם נפלו לתוך התבשיל, כיון שכבר נחבטל קודם פסח, ומשמע ממהרי"ל דמותר לאכול שמן זית, עד כאן לשונו. ועיי"ן לעיל סימן תמ"ז סעיף ה' בהג"ה בס"ק כ"ז מה שכתבתי שם מדין הפטמות של כל השנה כיצד לנהוג בהם בפסח, וע"ש: [3] וכן מותר להשהות מיני קטניות בבית, וקצת קשה מאי קא משמע לן בזה, דהלא גם ה' מיני דגן מותר להשהותן בבית. ואין לומר דבא לאשמעינן דאפילו לתת ונשרו במים גם כן שרי להשהותם, הלא זה גם כן נשמע ממה שהתיר אפילו בהנאה, ולהדליק מהשמינים אף שלתת חולה, וכמו שכתבתי בס"ק ד'. גם עיקר הרבנות חסר מן הספר. ואפשר דאצטרך לאשמעינן דמותר להשהותם בבית ולא חיישינן דאחי' למיטעני לבא לידי תקלה לבשלים ולאכלם, כיון שאין בהם איסור מדינא. ובה' מיני דגן דלא חיישינן שישלם, משום שהוא חמץ גמור ומיבדל בידי אינשי, גם אין דרך לבשלים כך ולאכלם, רק מיני הריפות שקורין גרופי"ן והם בלא הכי אסורין להשהותן, כמו שכתב המ"א (סי"ק ב) לפי שמלחליחין אותם במים קודם כתישה, וכפי מה ששמעתי שמיד אחר שנתלחלו במים מיד כותשין אותם וניתו ממנו הסובין ואבק קמת, נמצא שהוא חמץ גמור, ואם עבר עליו פסח אסורין. ומה שכתב גיסי הרב בספרו אליהו זוטא (סי"ק א) בשם שמעתי שהתיר זקינו הגאון למכרם לעכר"ם, עד כאן לשונו. כבר הייתי נושא ונותן עמו בדיון זה, ואמר שהוא

שערי תשובה

(ד) ומותר. עיי"ן באר היטב. וכתב בתשובות חיים שאל חלק ב' סימן ל"ח (ואח"כ פ"ג שיש מין אחד נראה כמו קמח ונקרא בער"ם האלה סאג"ו, וזה נעשה ממוח עץ של הינדא ומותר בפסח. אך בעיר לונדריש נחחממו לעשות כדמותו והוא מקמח חטים ונקרא ארינ"ה די סאג"ו, ושל לונדריש ניכר לבקאים שנעשה מקמח, זה שמעתי מגביר ומשכיל כ"ו, ע"ש. וכתבתי זה למען דעת לדקדק בדבר, כי לפעמים הכמי הרופאים מצווים למי שיש לו חולי ומינשוש לאכול סאג"ו, וצריך לדקדק בפסח שהוא אותו הבא מעץ אינדיא, לא זולה: (ה) מעם דגן. ועיי"ן בספר שו"ת בית אפרים (אריה) סימן י"ג. שהארכתי בענינים אלו, ובסימן ד"ה (סי"ק ב) כתבתי המדרם משם פסקי דינים בקצה, ומשם תלמוד לכאן:

באר היטב

(ב) התבשיל. אפילו ליכא ששים ג"כ מותר באכילה, מכל מקום רוב עכ"פ בעינן, דאם לא כן לא ימקרי תערובת כלל, והיה אכילת התבשיל מקטניות עצמו, חק יעקב (סי"ק ו). כל מיני הריפות שקורין גרופי"ן העשויים מזה' מינים אסור להשהותן צ"ח, שמתלחלחין אותם. נמוס קודם כתישה. ואם עבר עליו פסח אסורין כהנאה, עיי"ן חק יעקב (סי"ק ט). וכתב אליהו זוטא (סי"ק א) שהורה זקינו הגאון לאחזה ששכת גרופי"ן, למכרה לעכר"ם. ותמיה ל"ה דבסימן תס"ז (סעיף ב) מבואר לאיסור. אחר זמן רב מצאתי בחק יעקב [שם] שגם הוא תמה על זה, ע"ש: (ג) להדליק. ומתיר"ל אסור במקום שיש לחוש שיפלו לתבשיל, (כי כותשין במדוכה שכותשין בהם שעורים. ודרכי משה שדא ביה נרגא, דאפילו הכי מותר. המאכל. דבטל. קבוצם. פסח, ואין לומר שקיבל טעם מחמת דוחקא, דזה אינו אלא בדבר חריף, יורה

ומשמע ממהרי"ל דמותר לאכול שמן. א"ה בפסח, מ"ה (סי"ק ב), ע"ש: (ד) ומותר.

הר"ן [שם ד"ה עב"ד] הזכיר המנהג שמלכונים רעפים במקום גדנפא ולא ערער עליו, אלא על כרחך לומר כדפרישית:

ולענין כמה ישהה הכלי ביורה כשמגעילין אותו, הרמב"ן כתב בפרק [כ"ט] [כל הבשר] [מהדורת זכרון יעקב חולין קח, ב ד"ה ורכנו שמואל] ומשהה להו בגווייהו עד דפליט, וגם הרמב"ם [חמץ ומצה, ה, כד] כתב כן ומגיהן בתוכו עד שיפלוטו, והר"ן [פסחים ח, ב ד"ה וכן] הוסיף ומשהה הכלי בתוך המים עד כדי שיראה באומד יפה שפלט מה שבלע, וגם הרשב"א כתב בתשובה [חלק א סימן תעט] שלא נתפרש שיעורו השהייה מכלל דלכולהו בעי קצת שיעור. אבל הטור והמרדכי [שם רמו תקעט] והגהות מיימוניות [קושטא, חמץ ומצה ח, כג] כתבו שהעולם נוהגים להוציאן ולהכניסן מיד, ויראה דמנהגן של ישראל תורה היא:

ונוהגים ששטוף כו'. בתוספות בפרק דם חטאת [זבחים צו, ב ד"ה לא] ורבים מהפוסקים כתבו שמעיקר הדין אין צריך אעפ"י שנוהגים כן, ויש נותנים טעם למנהג, ומילתא דפשיטא דביעבר יש להכשיר ועלתה לו הגעלה. ועיין במהר"ם אלשקאר בסיומן [צ"ד] [סד]:

סימן תנג

או"ש אסורין. אעפ"י שהדבר פשוט בש"ס [פסחים לה, א] להתיר, מכל מקום אסורם משום דדגן מעשה קדרה וקטגית מעשה קדרה, גזירה הא אטו הא. וזה תימה, שאחר שנסתם התלמוד שנגזרו גזירות מדעתנו, ומצאתי להם סמך מהא דאמרינן בפרק כל שעה [שם מ, ב] רב פפי שרי ליה לבורדקי דבי ריש גלותא לממחה קדרה בחסיסי, אמר רבא איכא דשרי כהאי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי, והעלו בתוספות [שם ד"ה רבא] כפירוש הערוך [ערך חסס] דחסיסי הוי קמח של עדשים, אלמא אפילו דהוי מיני קטנית כיון דעבדי מזולזלין במצות אין להתיר להם, ואמרינן נמי בסוף פרק קמא דביצה [יה, ב] דלכני ארץ ישראל דאית להו עבדי דמזולזלי אין כותשין אפילו במכתשת קטנה, והאידנא שאין הדורות מתוקנין כמו הדורות הראשונים וכמו שכתבו התוספות בפרק קמא דביצה [נ, א ד"ה והאידנא] ששלח ר"ת למלאן בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה, לפיכך יש לתפוס לאסור כל מידי דרמי לדגן משום דמחלף להו בדגן, אבל אין כן מנהגינו [ועיין במה שאכתוב סוף סימן תס"ג בסייעתא דשמיא], וזולתי באורו ששנה אחד אחר שנבדק ג' פעמים יפה נמצא בו גרעין חטה ומאותו היום והלאה לא אכלנוהו בפסח: גריד של תבואה הנקרא טאטאר"ק מין אורז הוא, מהר"ם מלובלין סימן ע"ח:

ומה שכתבו אינן אסורין אם נפלו לתוך התבשיל. מטבאר דכיון דאיכא רוב היתר מבטלי, ולא עדיף מחלת חוץ לארץ [וי"ד סימן שכג סעיף א] שמבטלה ברוב ואוכלה:

דין הגוהיגין שלא לאכול אורז בפסח אם יש להם התרה או לא, נכתבו לקמן בפרטי המנהגים בסימן תצ"ו סעיף ט' בסיעתא דשמיא:

ב אם יש בה טעם דגן יוצא בה ידי חובתו בפסח. דין זה הוא משנה במסכת חלה [פ"ג משנה ז] וכתבו הרמב"ם בפרק ו' [מהלכות חמץ ומצה הלכה ה] והשיג עליו הראב"ד [שם] והוא שיש שם דגן כדי שיאכל בכדי אכילת פרס ויאכלנו, ע"כ. פירוש לפירוש, צריך שיהא בהעורבת דכל אכילת פרס ממנו כזית דגן ושיאכל אכילת פרס ונמצא שבזה אכל כזית מן הדגן, הא לאו הכי אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. וזה דעת הרשב"א [פסקי חלה סוף שער א] גם כן, ואעפ"י שבסימן תמ"ב בטעף א' כתבתי לדעת הרשב"א [תורת

ה מגעילין בהן. וכל שכן על ידי תולדת האור, וכן מבואר בב"י [סוף הסימן]:

ומה שכתב מיהו בדיעבד מהני הגעלה בכל משקה. כן כתב הב"י [שם] בשם ארחות חיים [הלכות חמץ ומצה סימן צב] וליתא, ולדעת הרמב"ן [מהדורת זכרון יעקב חולין קח, ב ד"ה כגון] שאר משקים אין בהם כח להפליט ואף בדיעבד לא מהני אם הגעיל בהם, ולדעת הרשב"א אף לכתחילה מגעילין בהם כמבואר בתשובה [חלק א] בסימן תק"ג וכן עיקר, וכדמוכח בהדיא בפרק דם חטאת [זבחים צו, ב] ובפירוש רש"י לשם [ד"ה הא], ודלא כהר"ן בסוף פרק כל הבשר [חולין מו, א], וכן נראה בודעת המחבר שהשמיט זה לפי שסתמו כפירושו שבכל מיני משקין מגעילין. ומיהו במים המעורבים באפר שקורים לשיא"ה כתב בב"י [שם] בשם ארחות חיים [שם] שנראה שדינן כשאר משקין, ויש לגמגם קצת אולי אין כח המים במקומו להפליט דומיא דמה שכתב הר"ן בסוף פרק כל הבשר [שם] וכשיש ציר ורוטב במים אין כח המים במקומו להפליט, ולכן אין להתיר המי לשיא"ה אלא בדיעבד אם הגעילו במי לשיא"ה, ואין במים ששים כדי לבטל פליטת הכלי והוא בן יומו לפי מה שכתב המחבר ביו"ד בסימן צ"ה סעיף ד', דעל ידי האפר הוה נותן טעם לפגם מותר, אבל השי"ן [שם ס"ק כא] והט"ז [שם ס"ק טו] גמגמו באותה הוראה והניחהו בצ"ע, וכן נראה לי עיקר להחמיר ואף בדיעבד, ודוק:

ו[עושה שפה לפניו בטיט]. בסוף מסכת עבודה זרה [עו, א] ההוא דודא דהוה בי מר עוקבא אהדר ליה לישא אפומא וארתחא קסבר מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות, וכתב הר"ף בפרק כל שעה [פסחים ה, ב] ובפסחא דאסיר למעבד בלישא עבד גדנפא דטינא, ופירש רש"י [עבודה זרה עו, ב ד"ה מה] מה בולעו בניצוצות לאו בולעו אלא ע"י ניצוצות שניתנו הרתיחות שם ולא הוכנסה לתוך יורה אחרת בשעת בליעת האיסור כו', ולפי זה ניצוצות מיקרו המי רתיחות הניתנין. אבל המגיד משנה [חמץ ומצה ה, כו] פירש שאחורי הכלי שאין נגעילין אלא על ידי המים, שמתוך רתיחתן נשפכין לאחורי הכלי די להם בכך, שאף לא בלעו מן האיסור אלא על ידי ניצוצות האש שהיה מרתית ולא היה בליעה זו חזקה ודי להם בפליטה זה, ע"כ. והוא פירוש מחודש ולא אתי שפיר לפי מה שכתוב אף פולטו בניצוצות, דהשתא פירוש בניצוצות קמא לא הוי כפירוש בניצוצות בתרא. ותו שלפי דבריו הגדנפא של טיט הוא מפני פליטת שפת הכלי כפירושו של רש"י, ומה שכתוב כבולעו כך פולטו הוא טעם להגעלה אחורי הכלי, ולשון השי"ס מוכח בהדיא דטעם כבולעו כך פולטו קאי לגדנפא שהיה עושה. ולכן משמע ודאי שהעיקר כפירוש רש"י שהיה מצריך גדנפא להגעיל שפת היורה ולא דמי לניצוצות דכולי שתא, דהתם פעם כאן ופעם כאן והכא הודא שעתא, והשתא על ידי הגדנפא מעלה ומגביה המים על כל השפה ובהכי סגי, וקרי ליה ניצוצות שאעפ"י שאינם מתעבבים שם המים הרבה דומיא דתוכיות היורה, אע"פ כן סגי. ומתוך דברי רש"י ופירוש המגיד משנה למדנו שכלי שהכניסו אותו בכלי ראשון לפי מה שהעלינו בסימן תנ"א סעיף ו' [ד"ה ויש] להחמיר לחוש לכלי למיעוט תשמישו, הרי נאסרו אחורי הכלי כמו תוכו ולא סגי במילוי מים ובגדנפא, אלא כבולעו כך פולטו וצריך להכשירו להכניסו ביורה אחרת, וכן כתב בספר ב"ח [ריש הסימן] ושכן פסק מהר"ל [הלכות הגעלה עמוד יח-ט]:

ומה שכתב או יקח אבן רותחתה. בספר ב"ה [ד"ה ואם] כתב שלהר"ן [פסחים ח, ב ד"ה קסבר] והמגיד משנה [שם] שכתבו דבלא גדנפא לא סגי ולא דמי ניצוצות דהד שעתא לניצוצות דכולי שתא, לפי זה גדנפא דוקא כדי שתתמיד הרתיחה על השפה אבל אבן לא. ולי נראה שכונת הר"ן והמגיד משנה הוא מה שכתב רש"י בסוף מסכת

נשמת אדם

יהיה כפל נגד החמץ, והקשה כיון דס"ל לראבי" דקמח
 הוי יבש א"כ איך כתב דאין לך מצה כו' כיון שהוא יבש
 ואינו נבלל שמא מצה זו שאוכל כולו חמץ. ונ"ל לתרץ
 דבוראי אף להסוברים דקמח הוי יבש אין ר"ל כיבש
 ממש וכל החטים שנתחמצו מונח הקמח במקום א' דזה
 דבר שהחוש מכחיש, דמי אסף כל המצומחים ברחיים
 יחד א"ו דלכ"ע נבלל הקמח, אלא דהרשב"א ודעימיה
 ס"ל דהוי כלח ממש ואין לך פירור של קמח שאין בו של
 חטים המצומחים ושאינו מצומחים כלח ממש כמ"ש
 תוס' במנחות, והרמב"ם ודעימיה ס"ל דלא הוי כדברים
 הנבללים ממש אבל בוראי ג"כ אינו דומה ליבש ממש
 שנאמר שעומד בפ"ע, וא"כ לכ"ע אין לך מצה שלא
 יהיה בו מן קמח שאינו מצומח ודומה לבשר שחתך דק
 דק ונתערב דודאי יש בכל חלק גם מהאיסור, וא"ל דא"כ
 היאך אמרין שאני אומר האיסור נפל, ד"א, דהקילו בו
 חכמים שהרי גם בנפל לים קשה דהא קי"ל אורכה כל
 דפריש מרובא פריש ומותר לאכול הנפרש מטעם זה ואם
 כן אורכה ההיתר נפל לים, אע"כ דהקילו לומר אפילו
 במיעוט, וא"כ ה"נ הקילו לומר שאיסור נפל רק שעכ"פ
 צריך לאכול בבי, ע"ז כתב דאין לך מצה כו':
 והנה ודאי לרשב"א דמתיר לבשל בבי קדרות היינו
 דוקא שיבשל א' בקדרה א' די"ל דזה כולו היתר
 משא"כ כשיבשל ג' חצי התוכות בודאי אסור. ואם כן
 דברי ראבי" נכונים וי"ל דזה ג"כ דעת הגהת סמ"ק וס"ל
 כרשב"א אף שלא הגיה שם בסי' רי"ד, וכיון דאין לך
 מצה שלא יהיה בו ג"כ מחמץ ולכן אסור אא"כ יש ס':
 והנה באמת מסתימת כל הפוסקים משמע דדינו כמין
 במינו וכן הוא בס"י תמ"ז דכתב חערובת יבש
 ביבש ובן א"ר ריש סימן תמ"ב ולכן צ"ע:
 ודע שבהגהת סמ"ק כתב דצריך לברר יפה יפה, ואמנם
 בתה"ד ס"י קי"ד כתב בעיוני בעלמא יראה שיהיה
 בו ס'. אך המדקדק בדבריו דתה"ד כתב זה על חטין
 שאכלו עכברים, וכ"כ שם בפסקים ס"י ק"מ, ואעפ"כ
 כתב וכפל שצריך להיות ס' ולא הביא דברי הסמ"ק מרגן
 שצמח רק לכתוב דלא קי"ל בזה כסמ"ק דס"ל דקמח הוי
 יבש אבל הוא מיירי מאכילת עכברים דירדע שיוכל
 לשער בעיוני בעלמא אם יש ששים, כי העכברים עושים
 מן החיטין פירורין, ולכן כתב שם לרקדו אבל לברור
 המצומחים ירדע שצריך בדיקה גדולה, ואיש מבין
 שמכיר אותן כי כאשר נתייבש מה שצמח או הצמיחה
 נופל ואינו ניכר וצריך בדיקה מעולה. ודע דחטים
 המצומחים אפילו יאמרו מאה עדים שנקצרו בעת שלא
 ירדו גשמים ואח"כ שמרו אותן מכל מים אף על פי כן
 הם חמץ גמור, דמסתמא כא עליהם טל במחובר
 ונתחמצו, ועיין בבאורי הגר"א בשם ירושלמי דעד חצות
 היום עדיין לחלוחית הטל קיים אע"ג שנמש מארבע
 שעות דאין סברא כלל שיצמתו מעצמם, וכ"כ בתשובת
 ר"ן סימן צ"ט בהרי"א, וכן משמע מלשון כל הפוסקים

שכתבו דרגן שצמח הוי חמץ גמור, ועיין בסמ"ק ולא
 כתב שהוא ספק חמץ, ועוד וכי בדקו הקוצרים כל
 שכולת ושכולת שלא היה יבש כל צרכו בעת הקצירה
 ואף שראו איזה שבליים שעדיין הם ירוקים מעט, וכי
 בדקו כל השרה ושמא אלו הנצמחין הוא משבלין שכבר
 יבשו כל צרכן במחובר ונתחמץ במחובר, וכל דברי
 האומרים כן ועוד סברות כרסיות הבל הוא ועכ"פ מידי
 ספק דאורייתא לא נפיק:

ד כ **שאלה** שנת תקס"ו שנתרכו גשמים והיה דוחק
 גדול לעניים שלא היה באפשר למצוא
 חטים כשרים, אם יש להתיר לאכול קטניות ומין
 "רעצקע" שנחפשו המנהג בכל אשכנז וצרפת שלא
 לאכלם בפסח:

תשובה תחלה צריכין אנו לברר שורש האיסור מדברים
 הללו כי רבים חשבו שאינו אלא מנהג בעלמא,
 לכבי לא כן ידמה, כי המעיין ברמב"ם פ"א מהלכות
 מרים שכתב דכל התקנות יש בהם עשה ול"ת, ומה
 שהקשה הרמב"ן מהא דאמרינן ספק דרבנן לקולא, תירץ
 המבי"ט דכך תקנו חכמים, ע"ש בלח"מ. עכ"פ לכ"ע כל
 תקנות שחקנו חז"ל הם כמו כל איסורי דרבנן וכתבו כל
 הפוסקים דכל כ"ד שבעיר יש להם דין כ"ד הגדול לחקן
 תקנות לגדור גדרים, וא"כ יש לכל תקנות הקהל או כ"ד,
 דין איסור דרבנן כדאיתא בי"ד פעמים הרבה. והנה דין
 זה נחלק לג' דינים (א) אם הסכימו הצבור על איזה דבר
 לאסור לסייג ולגדר, בזה לכ"ע לא מועיל שום התרה
 כדאיתא בי"ד ס"י רכ"ח סעיף כ"ח. (ב) שלא נעשה על פי
 הסכמת הצבור רק שנהגו יחידים בכך באיזה דבר לסייג
 גם בזה לרשב"א ור"ן וריב"ש לא מהני התרה דהוי
 כאילו קיבל עליו כאיסור תורה, ולרא"ש מהני התרה
 כדאיתא שם ס"י רי"ד וכתב הפרי חודש דדוקא
 כשמחחרטים כולם, אבל לא מהני חרסת המיעוט ואפילו
 התירו להמתחרטין אינו מותר. (ג) תקנה בעלמא שאינו
 לסייג ואפילו הוא לפרישות כתב הפרי חודש בא"ח ס"י
 תצ"ו דלכ"ע מהני התרה. ולפי זה מסולק תמיהת הפ"ח
 שם שתמה על המחבר שסתם כסי' רי"ד דמהני התרה
 ובסי' רכ"ח כתב דלא מהני התרה והניח בתימה, ולדידי
 לק"מ דבדבר שנעשה ע"פ הסכמת צבור הוי כנעשה
 ע"פ ב"ד אין לו התרה, משא"כ כשנהגו מעצמם בלא
 שום הסכמה, ובה מסולק גם כן ראיית הפ"ח שם
 מירושלמי שאמרו שם בבני בשן דפריך בירושלמי
 דלהני התרה ומשני דרבי ס"ל כר"י דאסור לפרוש לים
 הגדול, ומזה הביא ראיה לדעת רא"ש, ולדידי אין כאן
 ראיה כלל, דס"ד דירושלמי דנהגו כן משום פרישות
 וכפירוש רש"י בפרק מקום שנהגו משום כבוד שבת,
 ובה לכ"ע מהני התרה כמ"ש הפ"ח ומשני דס"ל כר"י
 דאסור לפרוש, וא"כ הוי לסייג ולכן לא מהני התרה
 (ועיינתי בירושלמי פרק מקום שנהגו) ולכאורה נראה
 שזהו כדאיתא בגמרא שלנו שם, ולפי"ו בדבר שהוא

ח"י אצ"ט הבלט
 וגימטקן
 310 אצ"ט ח"י חכ"ן האורות 320

נשמת אדם

לסייג לראש צריך חרטה של כל בני העיר ואפי' באם יהיה אונס או חולי א"א להתיר בלא התרה, ולרשב"א במקום חולי לא גזור כלל כמו כל איסור דרבנן וכדאיתא בסנהדרין כ"ח, מכיון ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום אנסין ופירש"י וזו"ס בשביעית בזמן הזה ודוקא משום חיי נפש אבל משום דוחק כעלמא אסור כדמשמע בבני בישן, דאע"ג דהוה ענינים מ"מ לא התיר להם ר"י ואמר אל תטוש כו', ולפי"ז ה"ה המנהג מאכילת קטניות אנחנו שאנו מבני אשכנזים לא מבעיא אם נעשה ע"י הסכמת צבור או גאוני ארץ שהיו בימים ההם דפשיטא דאסורא, אלא אפילו אם לא נעשה בהסכמה כיון שנחפשט מנהג זה לא גרע ממנהג החמירו בנות ישראל על עצמן לספור ז"ג וכתב רש"ל בתשובה סי' ו' דאפי' לדעת הראש"ש א"א להתיר אא"כ יתחרטו כלם, וה"נ בעינן שיתחרטו כל מדינות אשכנז ואם כן לכ"ע לא מהני התרה וקיימי באיסור דרבנן אלא אם כן אין לו מה יאכל דאז הוה חיי נפש, אבל אם יש לו לאכול ד"א א"א להתיר כלל, ואפילו במקום דהוה חיי נפש נ"ל יותר מסתבר להתיר קטניות דאין עושין ממנו קמח במדינתנו ולא אחי' למחלף אבל רעצקע שקורין טאטארקע דדרך לעשות ממנו קמח ויש בו כל ג' טעמים שכתבו הפוסקים, אחד, דהוי מידי רמדגן, ב', דיש בו גרעיני דגן, ג', דמתחלף בקמח מה שאין כן בקטניות דלא מחלף, ועוד דבלתי ספק שאם ידאו שמבשלין "גרופיין" מן "רעצקע" שיבשלו גם כן גרופיין מן ה' מיני דגן ומעולם לא שמעתי להתיר זה. ושמעתי שבש"ק פיורדא בשנת תקל"א ל"ב שהיה רעב גדול באשכנז הושיבו ב"ד והתירו בולבעס שקורין ערדעפיל כי באשכנז אין אוכלין ג"כ בולבעס כי שם עושין קמח מהם וגם התירו קטניות אבל לא מיני גרופיין. ובאמת צ"ל דלפי מה שסתם הש"ע סי' רי"ז כדעת הראש"ש וכן כתב שם רמ"א דנהגין כסברא ראשונה דמהני התרה ואם כן הוה דין דקטניות ככל דין גדר, וא"כ צריך עיון איך אפשר להתיר כמ"ש דהא בעינן שיתחרטו כולם כמו שכתב רש"ל ופי"ח, ואף דרש"ל כתב כחומרת ז"ג שהוא לכלל ישראל, אפשר דבזה ה"ה מדינא אם לא שנאמר דהיה תקנה ע"פ חכמי דור דבאמת לא מהני התרה אלא יש לו דין איסור דרבנן ובמקום דוחק לא גזור, או אפשר שהיחידים קבלו זאת וקי"ל כרשב"א דהוה כאיסור תורה רק כך היה הקבלה דבמקום דוחק לא יצטרך התרה ולא יהיה שום איסור, ויותר נראה דע"כ לקושיית הראש"ש דהוה כנדר אלא בדבר שקבלו יחידים או עיר אחת, אבל דבר שנחפשט הוה כתקנת צבור ואפשר שכן הוא חומרת בנות ישראל ואפילו יתחרט כל העולם לא מהני התרה וצ"ע.

כא בח"א כלל קכ"א סי' י' כתבתי דעירוי אינו אוסר בפסח רק כדי קליפה וכמדומה לי שכן כתב הגאון בעל ח"ד אבל עכשיו ראיתי דאף על פי שמעיקר הדין הוא כן, מכל מקום יש להתמיר לאסור

כולו, לפי דק"ל בכלי שני דכלל איסורין קיי"ל דכ"ש אינו מפליט ומכליע, אפילו הכי כתב רמ"א בס"י תמ"ז דראוי להתמיר ומשמע. לאסור את כולו וכדעת רשב"א ב"ד סי' ס"ח ע"ש בפ"ח, וא"כ ה"נ בעירוי הוה כתב מהרש"ל ודרישה עיין ש"ך ק"ה דדעת ר"ת לאסור את כולו וגם שהש"ך השיג עליהם כתב במנ"י כלל ל"ג ס"ק ד' דמבואר בהגהת אשר"י פרק השוכר את הפועלים דלר"ת אוסר כולו, ושכן משמע בר"ן, ואם כן בודאי יש לאסור בפסח כולו אם לא בהפסד גדול כנלע"ד.

כב שאלה שנמצא עיסה ברחיים בדופני התיבה שהקמח הנתון מונח בתוכו ובעל ריחיים אמר שזיעה בא מתום הטחינה ומאוויר הקר ונעשה עיסה מה דינו:

תשובה בס"י חס"ו כתב בש"ע הדין שנתלחלח מידעת החומה דמותר ויש אוסרים, ותמה המ"א שאדרבה רוב אוסרים, ובאמת כן משמע בטור להדיא והפ"ח תמה על הראש"ש שכתב דלמה אינו מדמה לזיעת אדם וס"ל לפ"ח דמה שכתב הרוקח וזיעת אדם ועל זה כתב אע"פ שאין מכשיר מכל מקום מחמיץ קאי גם על זיעת אדם, ונראה לי דגם רוקח מודה בזיעת אדם דאינו מחמיץ שאינו מחוללת מים כלל כדאיתא להדיא מכשירין פרק ו' מ"ה תולדות למים כו' תולדות לדם ובמשנה ו' אלו מטמאין ומכשירין, וכמשנה ז' לא מטמאין ולא מכשירין הזיעה כו' משמע שאינו נקרא כלל משקה אלא שהיא תולדה בפני עצמה, וכמו שכתב הב"ח והט"ז לענין צואת חרנגולים, וכן משמע ברמב"ם פרק י' מהלכות ט"א שכתב הלכה ב' תולדות המים כו' כל אלו היוצאין מן האדם משקין הן כו' אבל מי רגלי בהמה כו' הרי הן כמי פירות כו', ובהל' ג' הדם היוצא עם הליחה ועם הרעי ודם השחין ותמצית הבשר כל אלו אינן מחטמאין ולא מכשירין אלא הרי הן כשאר מי פירות, ובהלכה ז' הזיעה והליחה סרוחה הרעי כו' כל אלו אינן חשובין משקה ולא מחטמאין ולא מכשירין ע"כ, הרי שבהלכה ג' אע"פ שאין מחטמאין ולא מכשירין כתב שהם כמי פירות, ובזיעה כתב סתם אינן חשובין משקה, מוכח דס"ל כב"ח דהוה תולדה לעצמו ודלא כפ"ח בס"י חס"ז שחולק על הב"ח בצואת החרנגולים דס"ל דהוה כמי פירות, דליתא, והמעין בתוספתא שהביא הב"ח עיינתי בגוף התוספתא שכן כתב במי רגלי בהמה דהוה כמי פירות וכמו שכתב ברמב"ם, וס"ל לרוקח דהא דחגי במשנה ד' הזיעה זה קאי דוקא על זיעת אדם דאפי' אם בא מים ונכנסו המים בגופו מ"מ כיון שנסתפג המים מגופו מה שנכנס בגופו נהפך לבשר עצמו וכאילו לא היה מים מעולם אבל זיעת בתים אע"ג שנתייבש כבר מ"מ הכח מהמים שהיה בו נהעורר לצאת וזהו טעמו נמי בבשר יבש שהביא הטור בשמו שכתב דמחמיץ אע"ג שכבר נתייבש בתוכו מ"מ חוזר וניעור כזה סרה קושיית הפ"ח בס"י חס"ז סעי' ט"ז ולפי"ז ה"ה הכותל של עץ

כיון שהיו בו מים במ וניעור דהמים אינן חוזר לאילן שיגדל כמבואר שאינו יונק מקרקע. וואמנם במכשירין פי"ד בשם ר"ש דמים היוצו ושלא כמ"א שנסתפי דבמחומר חוזר המים ומכל מקום ודאי שכ נהפך, ולפי זה במתו דידוע אפי' אם יקנה לחלוחית. מחמת האר מחמת חום הבית זה נבלע בו מים מעולם בתים לזיעת אדם ואם תולדה לעצמו. ומה וכתב בסמ"ק דהוה מי אדם הוה משקה ודומ רגלי בהמה הוה מי פ תולדה לעצמו אם כן זה שנדבק בתיבה תלו מותר לגמרי ולרוקח ו הפ"ח שכתב בזיעת ובצואת החרנגולים כ ידעו בודאי שנתעור הזיעה, אך כיון דהו רקדוהו חיכף לאחר האוסרין שהרי כמה ו לומר אפילו אם בו הירוקד אפילו אחר חס"ו ס"ק י"ג בשם נתלחלח ממי פירות להקל לאכלו בפסח, ממי פירות נתלחלח דלמא לא נתערבו דפלוגתא דהראש"ש: כתב הספר אמרכל שנתערב, וא"כ במי אפילו לכתחלה אבל חצי חבית בפעם א' וכך אנ

כג בש"ע סי' ו דהרק מצוי מאד אצל עניני תקנה ע"פ מה שכת ידוע ממה נתלחלו נתייבש מכת ס"ס, ו שמא לא נפל לתוך

נשמת אדם

מייבשין כמו שכתבתי ואפ"ה אסור ובשאר מקומות כתב שנהגין להחמיר אפילו לשחוח המשקה ומשמע ודאי אפילו כידוע בודאי שנתייבשו בחמה דמ"ש כיון דחיישינן שנדבק בהם משהו, ולפי"ז מצד המנהג ודאי דאסור לאכול קליפת מראנצין דלא עדיף מכרכום ונעגליך ומה שהוצרך הרשב"א ליתן הטעם בכרכום מפני שמזלפין בו כמש"כ מ"א ס"ק י' היינו שבמקומו לא נהגו בחומרא זו דפירות יבשים, אבל במדינתנו שנוהגים חומרא דפירות יבשים פשיטא דאנו מזהירים בלאו מדברי קבלה אל תטוש וכו' :

אך י"ל דכ"ז שהקליפות מראנצין בעין דאו אוסרים ואפילו לערבם לכתחלה חתיכה חתיכה אסור, אבל בדיעבד כשנתערב וא"א ללקטן אחד אחד מותר שהרי כתב המ"א שם ס"ק י"א דאפילו נתערב הרבה מותר. אך נ"ל דקליפת מראנצין גרע טפי מפירות יבשים ולא מצד המנהג לבר הם אסורי' אלא דמדינא אסורי' כיון שנחתכו בסכין שהרי כ"י ביי"ד סי' צ"ו דמי לימונים מותרים מפני שאף שנאסרו מקצתם שחוחינן בסכין של איסור כבר נתקנח בראשונים וכבר דחקו שם האחרונים ע"ש בש"ך ופ"ח שהרי בא"ח סי' תמ"ז טעיף ח' כתב בייתים דאם חתכו בסכין ישן אפי' אינו ב"י אסור מטעם דחורפיה משהו לשבת, וע"ש במ"א ס"ק ל"ג דלדידן אף בכוסר דינא הכי ובס"ק ל"ט כתב דאפי' בישל הזיתים קודם פסח מותר להשהותן ואסור לאכלן דמשהו מיהא איכא וידוע דקליפת מראנצין וזרף שהמראנצין מר מאד יותר מאחרוג, וא"כ לדידן דקיי"ל בכולם אנכי חורפא משוי לשבת, ואם כן הם אסורים וכ"כ הפ"ח שם ביי"ד ועיין בפ"ח בא"ח סי' תמ"ז שם שהקשה מדין דמי לימונים ביי"ד דמתיר ומתירן דלענין חמץ במשהו ראה הש"ע להחמיר, ואם כן מי יוכל להקל נגד הש"ע, ואפילו על ידי תערובות שכתב בסעיף ז' בכוסר ברמ"א דאם נתערב אותו דבר בתבשיל אין להחמיר מספק וכתב המ"א דאע"ג דסתם סכין אינו נקי היינו משמנונית אבל לא מחמץ הרי סיים דדוקא בשהדיחו אותו דבר וגם זה הניח בצ"ע. ולכן נ"ל דמקחת זה אסור לאכול בפסח ומותר להשהותו, דאפילו אם נאמר דאינו חריף כלל מ"מ מחמת חשש איסור משהו בעין ראוי לאסור כיון שלא הדיחו:

לג **שאלה** אם מותר לעשות יין שרף ממיני זרעים וקטניות כגון מרעצקע שקורין גריקע: **תשובה** לא מיבעיא אם לא בדקו להסיר כל הגרעינים של תבואה דאסור והוי חמץ אם יש להסתפק שמא אין בו ס' כנגד הגרעינים, אלא אפילו אם בדקו היטב שאין בו שום גרעין אין להקל כלל ואפילו במקום מניעת שמחת יר"ט כדמוכח מתה"ד סי' קי"ב שכתב ז"ל, ונראה דמותר להנות באותן תבואות (ר"ל מיני קטניות) בפסח כגון ע"י הדלקה משמן זרע פשתן ושומשמן וזרע קנבוס כו' דאיסור הנאה אינו אלא בלאו עיין שם, וא"כ מוכח להדיא דדוקא לענין הנאה או להשהותן לאחר

בחכית של חמץ וכן לענין שאר איסורים כיון שנתחמץ משוי ליה לבלות לשבב ואסור ככל דבר חריף כנלע"ד: **לא** **כתב** אמ"ו בנודע ביהודה לענין חטה שנתבשלה בדבש ופלפל שם כיון דאין אנו בקיאים בחליטה א"כ יש לאסור, והגאון בעל ח"ד השיג עליו ח"ל, לא נלע"ד דדוקא בחולט עיסה ברוחחין אין אנו בקיאים דאימר לא הגיעו הרוחחין לכשיעור שיהיו יכולין למנוע שלא תתחמץ קודם שתתבשל ועד דמתבשל ליה מחמע, אבל ודאי אם בישל קמה במי פירות עד שנתבשל כל צרכו כזה אנו בקיאים אם נתבשל כל צרכו מותר ליתן אותו אח"כ לתוך המים, וכן אם בשל אותו בשול רב עד שנתבשלו בו שאר דברים בודאי אף החטה נתבשלה עכ"ל. ול"נ שדברי אמ"ו נכונים, שהרמב"ם בפ"ה כתב שתקנו הגאונים שלא לחלוט משום שמא לא ירתיח יפה יפה, והרי"ף והרא"ש וטור כתבו בשם הגאונים לית מאן רידע למחלט בזמניהו, וכתב הטור שהרבו לטרוח למצוא צד היתר לחלוט שעורין לחולה, והנה נ"ל דהא דאין בקיאים לחלוט היינו משום דלא ידעינן כמה זמן צריך שיבשלו המים עד שיהיה בהם כח לבטל ברגע ראשונה החימוץ מהשעורים, דא"כ קשה ירתיח המים יפה יפה ואז יטיל לתוכו השעורים, א"ו משום דלא ידעינן אם צריך המים בישול מע"ל או חצי מע"ל או פחות או יותר, וזה נמי שכתב הרמב"ם שמא לא ירתיח יפה יפה אין כוונתו שמא לא יניח הקמה לבשל הרבה דמה מועיל מה שיבשל אח"כ הרבה כקושיית הגמרא ארמבשיל מחמע, אע"כ דר"ל שמא לא ירתיח המים יפה יפה עד שיהיה בו כח שכאשר יבא לתוכו הקמת חיפה יהיה מבושל ברגע ראשונה עד שאף אם יבשל אותו כל היום שוב לא תחמין, ולפי"ז כיון דלא ידעינן כמה זמן צריך לבשל המים, ואם כן אין חילוק בין מי פירות למים ואם כן מאן יימר שזיהה הדבש מרוחת כ"כ עד שביטל החימוץ מן החטה שלא יבא עוד להתחמץ, וא"כ יפה כתב אמ"ו דבזה אין בקיאים בחליטה:

לב **שאלה** אשה אחת רקחה צנון בדבש על פסח למכור וכדי ליתן טעם עירבה עמו קליפת מראנץ יבשים:

תשובה מכאור בסי' תס"ז דמנהגנו שלא לאכול שום פירות יבשים ומאחר שקבלו זה אבותינו אנו מזהירים בלאו דאל תטוש תורת אמך, כדאמרי' בפרק מקום שנהגו בבני בישן, והנה מדברי המ"א שם ס"ק ח' מוכח דאפי' נתייבשו ודאי בדרך היתר ולא בתנור, כמו שידעתי שהמנהג שלוקחים אגסים וע"י מחט מחברים אותם על חוט ותולין סביב תנור בית החורף אפ"ה אסור, שהרי כתב דב"ק קאליש נוהגין היתר לשחוח המשקה שעושין מאגסים יבשים אבל אין אוכלין אותן שמא נדבק בהם קצת [חמץ], וסיים ואע"ג שיש נכרים שמייבשין כתנור אחר שאפו בו מוכח דמיירי שמסתמא

נשמת אדם

פסח דאין כזה כרת רק בלאו על זה לא נהגו איסור בקטניות, אבל באכילה דבחמץ גמור ענוש כרת נהגו איסור אף בקטניות, וכ"מ ממהרי"ל שהביא המ"א בסי' תנ"ג שכתב דמותר לאכול שמן זית משמע דשאר מינים אסור, ואפי' אם נעשה היי"ש מדבש והוא הרוב והמיעוט היה רעצקע אפי"ה אסור כיון דעיקר בכך הוא כו' מיני מדינה דעיקרו כן ואסור כמש"כ המ"א סי' תמ"ב ס"ק א' בשם רשב"א וכעין זה כתב בחיי"ו סי' תס"ז, ולהתיר מחמת דיי"ש אינו אלא זיעה ליתא, חדא הרי כבר האריך בזה הח"י סימן תמ"ב ועוד כיון שמוכח מתה"ד דשמנים אסורי וזה אינו רק מי פירות ואינו אלא זיעה בעלמא כמש"כ תוס' פסחים כ"ה ד"ה אלא והניחו כתימה ע"ש, ועכ"פ כיון דמי פירות דהוה זיעה מוכח מתה"ד דאסור, אי"כ אפילו חימא דיי"ש היו זיעה מכל מקום אסור: [ד]

אך אעיקרא דדינא דס"ל דזה תלוי בזה דאם אין מברכין בפה"א אין יוצאין בה נ"ל דליתא, דדוקא מדלא יוצאין בו דייק הגמרא שפיר ש"מ דבטיל מתורת מרור ואם כן ה"ה דאין מברכין בפה"א ועל זה משני דלעולם במילתא קיימא, והכא משום דבעינן טעם-מרור אבל להיפך אע"ג דנתוסק היטב וכדעת חה"ד דבטיל מתורת פירא לענין ברכה, מ"מ י"ל שפיר דיוצאין בו, דאטו פירא כתיב בתורה, מרורים כתיב ואף ע"פ שמברכין שהכל מ"מ נקרא מרור, דבשלמא גבי מצה בדרך ל"ד דפריך אלא מעתה לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר חזרו לסלתן ה"נ דלא מברכין המוציא וכח"ה ה"נ והתניא לקט מכולן כזית יוצא בו ידי מצה משמע דאם בטל ממנו תורת לחם לענין ברכה ה"ה לענין מצה א"ש דכיון דלא מקרי לחם אם כן אינו יוצא בו דלחם בעינן, משא"כ במרור דרק מרור כתיב וזה נקרא מרור מה איכפת לן אם הוא פירא או לא, דבשלמא בכבוש שלוק ומבושל דנתבטל מתורת מרור לגמרי ע"י ד"א שפיר אין יוצאין בו, אבל כשנשתנו מחמת עצמן עדין מרור נקרא וגם לא נתבטל טעם מרור שלו, וראיה שהרי לכ"ע יוצאין בקלח בכמושין ולדעת רב"ן אפילו בעלין והדבר ידוע שכאשר נכמש כודאי נפגם טעמו והגרי"א יוצא אע"כ כיון שלא נשתנה מחמת ד"א יוצא. ושמעתי שהגרי"א הקפיד שלא ימלול עד אחר ערבית, והנה כל המשמשים אותו שראו מעשיו כבר הלכו כולם לחע"ה ולא נודע טעמו, ונ"ל דדינא קאמר שהרי יש לרדקדק מלשון הברייתא פסחים ל"ט יוצאין בהן ובקלח שלהן בין לחין ובין יבשין דר"מ וחכ"א בלחין אבל לא יבשין ושרין שיוצאין כמושין אבל לא כבושין כו', כללו ש"ד כל שיש בו טעם מרור יוצאין בו וכל שאין בו טעם מרור אין יוצאין בו ע"כ, וי"ל דזה הכלל מאי בא לרבות, ונ"ל דקאי על כמושין והנה כל הכמושין אינו שזה שבודאי מתחלת הכימוש אינו נפגם כל כך כמו בסוף הכימוש, וע"ז קאי בברייתא כ"ז שיש בו טעם מרור ר"ל כל שאינו נכמש כ"כ עד שיש בו טעם מרור יוצא כו' והיינו כדעת הגרי"א ולכן נ"ל דיש לנהוג כן:

לה) שאלה אם נחלש כעה"ב באמצע בדיקה ועושה שליח אם צריך לברך:

תשובה דבר פשוט שאין השליח מברך כשכבר בירך בעה"כ כמש"כ הח"י וכ"כ הפ"ה בסימן תקפ"ה בהתחיל לתקוע ולא יכול להשלים ישלים אחר על סמך ברכה שבירך ראשון והוא שהיה שם בשעת

א מצות עשה הציבור שנאמר ו

הכרכה וכתב הפ"ח ה' כשביל עצמו שלא ש' התוקע השני א"צ לברך אינו מחוייב כלל לכד שהשיג על הע"ש לא י' בעל הבית ועושה שליו בירך בעה"ב ובאמצע שייך עוד לברך כיון ש מתרש אינו ראי' דברד המצוה אף שהוא שלח קורא שאני ושניהם ח' בש"ך וט"ז שם ובא"ח כשהוא בודק חדר או בעה"ב שלא יצטרך הרחוב כיון שבעה"ב ה"ה השליח חייב לכו מבעה"ב, כן נ"ל פשו דאם הבית הא

לו) שאלה מי שאי יעשה:

תשובה נ"ל דעד כאן וכ"כ הש"ע ובין שנאמר שכונת לעבובא או דר"ל מ קצירה, עכ"פ הרי"ף ו שיוצאין בו כמש"כ ו אסקריטין שאין יוצא ורמב"ם אוכל הכזית מיירי כל הפוסקים ו דמינטרא שיאכל באחו בו משום מצה, וראיה דין שמירה מעידן קצי לילות כמ"ש המ"מ ב לא בעינן שימור מעיד שאם אין לו מן השמו כלל מצה שיוצאין ב הדובשנין כו' והרא"מ

סימן סג

בענין פינאטא אם יש בו חשש איסור
מנהג קטניות

כ"ד אדר תשכ"ו.

מע"כ ידידי מהר"ר יעקב גאלדמאן שליט"א.

→ **הנה** בדבר הפינאט שכתבתי שבהרבה מקומות אכלו אותם בפסח וכתר"ה תמה בטעם הדבר משום ששמע שעושין ממנו באיזה מקום גם קמח וגם שמע שנורעין בשדות כשאר קטניות, אבל ידע כתר"ה שאין זה ענין כלל, שכל הדברים העושין מהם קמח נאסרו ממנהג זה, דאין לך דבר העושין ממנו קמח כתפוחי אדמה לא רק במדינה זו אלא גם ביוראפ במקומותינו וגם בדורות הקודמים ומעולם לא חשו לאסור זה. וכן הטעם שמיני חטים מתערבין בהם שכתב הטור נמי אינו כלל שכל המינים שיש לחוש למיני חטים ושעורים שיתערבו נהגו לאסור, דהא עניס וקימעל שמתערבין בהן מיני חטים ושעורים כמפורש בט"ז סק"א ובמג"א סק"ג וגם איתא שם דקשה לבודקם ובחי"י סק"ט כתב שלא יסמוך על בדיקת נשים וקטנים מצד קושי הבדיקה, ומ"מ לא אסרום כמפורש ברמ"א, וחדלל כתב הרמ"א בסימן תס"ד שנהגין לאסור דהוי כמיני קטניות אף שאין בו הטעמים, ולכן אין לנו בדבר אלא מה שמפורש שנהגו לאסור וכן מה שידוע ומפורסם, וגם יש ליתן טעם דדין מה שנאסר במנהג הא אין זה דבר הנאסר בקבוץ חכמים, אלא שהנהיגו את העם להחמיר שלא לאכול מינים אלו שהיה מצוי לאוכלם מפני הטעמים דחשש מיני דגן שנתערבו שקשה לבדוק ומפני שעושין קמחים, אבל כיון שלא תיקנו בקבוץ חכמים לאכול דברים שיש חשש שיתערב בהן מיני דגן ודברים שעושין מהם קמח, אלא שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים לא נאסרו אלא המינים שהנהיגו ולא שאר מינים שלא הנהיגו מפני שלא היו מצויין אז, שלכן תפוחי אדמה שלא היו מצויין אז כידוע ולא הנהיגו ממילא לאוסרם אינם בכלל האיסור דאלו מינים שנהגו לאסור אף שיש אותה הטעם ממש דאין למילף ממנהג לאסור גם דבר שלא נהגו לאסור, וכשנתרבו תפוחי אדמה במדינותינו לא רצו חכמי הדור להנהיג לאוסרן, אולי מפני הצורך ואולי מפני שהטעמים קלושים, עיין בב"י ר"ס תנ"ג, שהר"י קרא לזה מנהג שטות, וגם משמע שהר"ר יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר אף במקום שנהגו איסור

לא כתבו בשם ר"ת אלא זה שהוא אסמכתא ביר"כ ובתרומה, ולא שלא שייך אלא בשמן, משמע שסובר שהיה שייך סיכה כשתיה גם בשאר דברים כמו בשמן. ועוד סתירה דביומא משמע דהאסמכתא הוא רק ליר"כ ותרומה, ובגדה משמע שהוא לכל דבר, דלכן ביומא כתבו דמותר לטון בחלב משום דלא אשכחן דאיתסר סיכה כשתיה אלא ביר"כ ובתרומה, ובגדה כתבו על ההיתר בחלב ושומן חויר משום דרק בשמן אסמכתא דהוא כשתיה וצ"ע, עכ"פ לדינא סברי התוספות דליכא איסור סיכה כשתיה בחלב ושאר איסורים, ואף להסוברים דסיכה כשתיה הוא בכל איסורין ובכל מינים, יפה כתב כתר"ה ממחנה אפרים דהוא דוקא סיכה של תענוג, ומצד איסור הנאה כיון שאינו מאכל אדם מותר בהנאה.

אבל פשוט שהוא רק כשנעשה המשיחה קודם הפסח, דבפסח גופיה כיון שכבר נאסר בהנאה כשלא נתערב בהמשיחה אסור אף אחר שערבוהו בהמשיחה ונפסל מאכילה, כמו בפת שעייפשה ומלוגמא שנטרחה שאינו חייב לבער שהוא דוקא בנסרחו קודם הפסח, ואלקאהאל עצמו כשהוא בעין לא נחשב נפסל מאכילה שיש מנכרים ששותין אותו ע"י תערובות ותיקון קצת, אבל עיין ברמב"ם פ"ה מיסוה"ת ה"ח דשלא כדרך הנאתו דמותר לעשות מלוגמא מחמץ גם בפסח אף לחולה שאין בו סכנה משום שהוא שלא כדרך הנאתו, והביא הכ"מ מאורחות חיים דהוא מחמץ של נכרי והנכרי עשה המלוגמא, ולכן יכול כשיש לו צער טובא לעשות בפסח המשיחה בדראג סטאר של נכרי.

ומה שהקשה כתר"ה על הרמב"ם דלמה הוצרך במע"ש למילף שסיכה מותר מלא נתתי ממנו למת הא לחי שרי ולא אמר מצד שסיכה כשתיה, הנה גם לענין אכילת זר בתרומה הזכיר בפ"י מתרומות ה"ב קרא דלא יחללו לרבות את הסך, וכן בפירוש המשנה ברפ"ו דתרומות, והוא משום דקרא דכשמן בעצמותיו סובר נמי דהוא רק אסמכתא, אך בפיה"מ הזכיר גם הקרא דכשמן בעצמותיו, נראה דהוא לענין חיוב חומש למעט שאר הנאות דמותרין בתרומה שנהגה זר שאינו חייב חומש, דאחרי שאיכא קרא לאסור סיכה לזר שייך למילף גם מקרא דדברי קבלה שהוא גילוי דעת דהסיכה שייך לחייב חומש דהוא כשתיה ומתורץ דברי הרמב"ם.

משה פיינשטיין

דהרי ע"ז כתב וקשה הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור. לכן חכמי הדורות האחרונים לא רצו להוסיף לאיסור עוד המינים שניתוספו אח"כ רק שא"א להתיר מה שכבר נהגו לאיסור. וכן בענין וקימעל אפשר לא היו מתחלה רגילים לזורעם במקום שזרעו מיני דגן ולא היה טעם להנהיג איסור ולכן אף אח"כ שהתחילו לזורעם במקום שזרעו מיני דגן שלכן צריכים בדיקה לא רצו לאוסרם שוב. ולכן גם הפינאטס לא אסרו בהרבה מקומות עוד מכ"ש. ובמקום שליכא מנהג אין לאסור כי בדברים כאלו אין להחמיר כדאיתא בח"י. ולאלו שיש להם מנהג ביחוד שלא לאכול פינאטס אסור גם בפינאטס אבל מספק אין לאסור. ולכן שייך שיתן הכשר שלא נתערב שם חמץ ויאכלו אלו שלא נהגו בזה איסור. וכן ראיתי שנוחנים הכשר על פינאטס אויל מהאי טעמא.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן סד

בענין מצה שרויה להנהגים איסור בפסח ואם יש דין מנהג למי שנהג גם שלא לאכול אחר הפסח

ר"ח שבט תשכ"ד.

מע"כ ידידי הנכבד מו"ה משה פארקאש שליט"א.

הנה לא מובן לי כוונתך בהשאלה אם יש לאחד מנהג מאבותיו שלא לאכול תבשיל העשוי ממצה שבא עליה מים אם הוא גם על אחר הפסח. באשר שעדיין רחוק מהימים ששואלים הלכות הפסח, שמנהג אביו היה שלא לאכול שרויה גם אחר הפסח אין מנהג כזה כלום באשר שאין בזה שום חשש דכל הטעם של אלו שנוהגים שלא לאכול מצה שרויה בפסח הוא משום דאולי היה בהמצה באיזה מקום קמח שלא נילושו בהמים וכשיבא בהמים יתחמץ כדאיתא בשע"ת בסימן ת"ס סק"י וא"כ לא שייך זה אלא בפסח ולא אחר הפסח דמותר בחמץ שנתחמץ אחר הפסח. ובשביל החשש דאם יאכל מצה שרויה בכל השנה יבא לאכול גם בפסח מכיון שמצה הוא דבר המותר גם בפסח ולא ידע טעם האיסור נמי אין לחוש כלל דעכ"פ לא שייך לאסור בכל השנה אף אם היה זה קצת טעם כיון

דחמץ מותר ואיך יהיה מצה שרויה חמור מחמץ ממש. וגם אין זה טעם כלל. דאף לגזירה דרבנן ממש לא גזרינן עוד גזירה וכ"ש לדבר שאין עליו שום איסור רק שיש שמחמירין דאין לגזור עוד גזירה לזו. ובלא טעם אינו בדין מנהג כי אף אם ינהוג אדם באיזה דבר היתר שלא לאכול אין מנהגו כלום, אלא דוקא כשיש בזה איזה חשש או שיש בזה ענין סיג ופרישות שאיתא ביו"ד סימן רי"ד הוא מנהג שאסור להתיר. ואם כוונתך על מצה שרויה בפסח, והקדמת לשאל אף שעוד הוא קודם הימים ששואלין הלכות הפסח, הוא מנהג שאסור לאכול מכיון שנהג אדעתא לנהוג כן לעולם, ואף שבמצות שלנו שהם דקים טובא כמעט שליכא חשש כדאיתא שם בשע"ת שחומר זה יצא ממה שהיו נוהגין במצות עבות הרבה עיי"ש. מ"מ קצת חשש יש אולי גם עתה ולכן כיון שנהג בזה אסור לאכול מצה שרויה בפסח.

ובדבר אם יש עצה להתיר משום שיש לו צורך בזה, הנה אם בא להשתקע במקום שנוהגין היתר ואין דעתו לחזור הותר דיש לו דין המקום שנקבע ישיבתו אף לקולא, ואם לא שינה מקומו צריך להתנהג במנהג אביו ומקומו, ואם מנהג מקומו היה ג"כ להקל ורק אביו נהג להחמיר אין הבן מחוייב להתנהג אלא אם כבר התנהג גם הבן בעצמו בגדלותו אף שהיה זה ממה שהרגילו אביו ולא מצד בחירת עצמו להחמיר. אך א"כ מסתבר דיכול להתיר בשאלה אצל חכם כדין התרת נדרים מכיון שהוא מצד שנהג בעצמו. ועיין בחו"י סימן קכ"ו ובפ"ת שם סק"ה. ידידו,

משה פיינשטיין

סימן סה

בענין גזל מצה ועשאו למצה מעל ובענין גזל מים ולש בהן עיסת המצות

בדבר גזל מצה וכתשן לקמח שקורין מצה מעל משמע שאינו יוצא משום דלא הוי שינוי והטעם דלא נשתנה שמו דבעינן שנשתנה שם הגזילה מכח השינוי שם כדאיתא ברמ"א חו"מ סימן ש"ס סעיף ו' וכן מסיק הש"ך סק"ו ועיין בקצה"ח סק"ה שכן הוא כמעט דעת כל הפוסקים. אבל הא בעצם נשתנה השם שנקרא מצה מעהל. וצריך לומר דכיון דמוכירין גם שם המצה לא נחשב זה שינוי השם דהוא כדאיתא בב"ק דף צ"ו בדיקלא ועביד גובי לא קני דגובי

סימן שעג.

ב"ה יום ועשיק ויקרא תרסיב.

שלום לכבוד הרב החריף מ"ה גפתי
יוסף הדוי אבדיק ראדואן :

א דבר השמן מרעפס אשר הוגד לו משמי שאכרתי
איתו על פסח כניס הדברים. וראיתי
הי' מחרדל שהקשה הכורי והב סימן ק"ג סק"א למה
אין אוכלין בפסח מאי שנא מעניס. ומי' משום שגדל
בשרביטין ודומה לגידול קטניות על כן הי' בכלל
גזירת קטניות. הנה דאף שאין עושין מן המרדל מעשה
קדירה [שאם הי' עושין ממנו מעשה קדירה לא הי'
מקשה מעניס] וכן כתב הרב להדיא. מכל מקום היא
בכלל איסור משום שגדל בשרביטין. והוא דרין רעפס
שגדל בשרביטין :

ב וביש מעלתו הואיל ואין עושין ממנו מעשה
קדירה אין בו איסור רק משום עירוב
תבואה וכשנעשה השמן קודם הפסח אף אם תמלא
לומר שנתערב בו תבואה בטל בששים קודם הפסח.
והא דמשמע בתרומת הרשן בשמיים ממייס שאין עושין
מעשה קדירה איסור דוקא בנעשה בפסח :

ג הגה בחק יעקב סימן חס"ד סק"ב בשם מהר"ל
שיין שהשם בו חרדל בטורו מירוש ומונעו
מתסמתו כדי לעמוד במתיקתו איסור לשמותו בפסח.
ויאמר גם כן כיון שאין עושין ממנו מעשה קדירה.
ואין איסור רק משום עירוב תבואה ובודאי יש ס'
כנגדו. כי אף מחרדל הא יש ששים ציין נגדו רק
משום דעבד לטעמא והתבואה לא עבד לטעמא.
ואי שמשימין בידים ציין כטעם ב' של חק יעקב.
הא לא נהכין להשים תבואה רק חרדל. ואם כן
התבואה שפיר יהבטל. אלא על כורחך שעשו המרדל
גופו של איסור. וכשאינו מתבטל אי משום דעבד
לטעמא. אי שמשימין אותו בידים איסור. הכא נמי
ברעפס שעושין מגופו שמן והוא בלי שום תערובות
שאיסור וכל שכן הוא. ובהא דמרדל לא יוכל לרחוק
שנעשה בפסח דפסח לאו זמן מירוש. וכן המנהג בכל
מקום לאיסור ולית דין לרד' בושם :

הק' אברהם.

סימן שעד.

ב"ה א' צו ו' לחודש ניסן תרמ"ז.

שלום לכבוד הרב המהר"ג מ"ה נתן גמעי ג"י
הבהן דומ"ל דק"ק ראדושיץ :

א דבר הבארות שנמלא בהם חמץ בפסח.
ומעלתו רולה להחיר אותם על פי
מה שמלא בשערי תשובה דחמץ של ככרי אינו במשבו.
והדבר ברור שהוא שיצט גמור. והנה כתב שנמלא כן
בבית אפרים ולא הי' דברים מעולם. והנה ראשית
דבריו בשאר ר"ע צ"ל יחזק דטעם חמץ דבמשבו
משום דעבר עליו בכל יראה יקנסו אותו. ודברים
אלו

ואם טרין על הכובל שמה נתערב בו איסור כרת
ואיסור בטעמו הי' ספק דרעבן ודריק. אבל בנידון דידן
שאלו שמאל לומר שהוא חמץ נאכרה המרדה ונאכרו
כל המלא אפילו בלא חומרה דחמץ לאיסור במשבו.
ושפיר הי' ספק דרעבן הבא על די נלגול. מכל מקום
בנידון דידן שנתערב בזמן היסור. וכשאל האיסור בפסח
כב נתבטל יש לומר כולי עלמא מודים :

ה ובעיקר הספק שהמגלל יתעב כבים שאור.
יש לומר דמה ששימשו בו בימי הקיץ
לא חיץ. ולדמותו למה שכתב הרמ"א בחביות שדיבן
כשרי צב"ק טוך שני חדשים. ולפירי והב בחוך שלשים
יום טעמא טעמו צו ואינו נתן טעם בפסח ואיזה
ששימשו בו בימי החורף אפשר שהוא גם כן מאיזה
חוקים. מכל הכי טעמי נראה לי להחיר מחמת הפסח
שגדול. אך המרדה יקחו חקשה :

דידו דור"ש הק' אברהם.

סימן שעב.

ב"ה א' ויקהל תרנ"ה.

שריט לכבוד הרב החריף הבקי כש"ת מרה"י"מ כ"י
אבדיק סליפצע :

א סכתבו הניעני בדבר המאשין מזה. האומנם
כי לא ראיתי המאשין מעולם. בכל
אזו נכונים מאוד דברי הגאון מקוטנא וזל"ה. כי
מאזר שהגדולים שלפנינו אסרו והרעישו מאוד על המותרין
יהי' מאיזה טעם שיהי' בטח הי' להם טעמים נכונים.
מי הוא אשר יסוג גבול אשר גבלו הראשונים כמלאכי
השרת ולא יירא מהכוות בצחלתם :

ב והנני להזכירו דבר בטעמו כי שמעתי שנפרץ
מאוד באיזה עיירות אשר אינם אופים
מזה כל בטל הבית לעלמו. רק אחד אופה למכור.
ורע עלי המשעה מאוד. האחד כי אם הבטל הבית
אופה משגיח על המות. וכל אחד חרד על המלוא
ורואה שיהי' על לך היותו טוב. ודיני אפיית מנות
רבו כמו רבו. לא כן אם אחד אופה כדי להרויח
כל תגמלו למעט בהולאות ולא ישגיח כל כך על המלוא.
השגיח מי חסר. מה שאמרו במדרש בשכר שטוחנין ולשין
אז המלוא. ואם כי בטחינה הדבר קשה. על כל פנים
בטיקא מלוא שומור דלישה. למה נמטע במלוא חביבה
מאוד פעם אחת נשנה ויקנה מזה מן הסוק כחוסף
מלוא מן הסוק :

ג ער כן אם יוכל לבטל מנהג הרע הזה לגמרי
מה טוב. אך גם אם אי אפשר. על
כל פנים ידרוש ברבים כי איש אשר יראה ד' נעט
בלט. יק' בדרך שדרבו אבותיו וכל איש יאפה מלוא
למלוא. וישמח במלוא הבא לידו. ובטח זכות זה
יעמוד להם ביום הכסא. כמבואר בזהר הקדוש. כי
שיק' דרין בראש השנה למאן דלא שקיל מיכלא
לחוסתא. והי' בזה שלום :

הק' אברהם.

תשובה: עיין כף החיים סימן תכ"ג אות י"ח שכתב שם כמה דעות בזה. ונראה לי למעשה להנהיג להזכיר רק בחודש אדר ב' בלבד. וראיה לדבר עיין ברמב"ם הלכות קדוש החודש פ"ד הי"ג שכתב שם דלכתחילה אין מודיעים שהשנה מעוברת עד שמגיעים לאדר ואז אומרים ששנה זו מעוברת, וא"כ בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה לא אמרו ולכפרת פשע כל השנה, ומניין לנו לשנות מנוסח התפילה דאז, ועל המשנה להביא ראיה.

מ"מ ע"י תערובת דברים אחרים הוא נאכל בטוב וכו', עכ"ל עיי"ש. היוצא מדבריו שכל האיסור של אחשביה, הוא רק אם ראוי לאכילה בטוב ע"י תערובת. ולפי זה בדיו שנתבשל בשכר שעורים, לענין כיון שאינו נאכל בטוב אף ע"י תערובת, ליכא דין אחשביה עליו לאוסרו משום חמץ. וזה שלא כדברי התרומת הדשן [ח"א סי' קכ"ט], שהתיר רק מטעם שלא חשוב אחשביה אם יתן בפיו בלא כוונת אכילה, ומשמע שאם יתן בכוונת אכילה כן הוא אחשביה, ולהג"ל קשה דאיך יעשה בזאת המחשבה לחם חמץ. וצ"ע ליישב דברי תרומת הדשן.

סימן קצ"ט

גדר אחשביה לענין איסור חמץ

שו"ע אורח סי' תמ"ב סעי' י', מ"ב ס"ק מ"ה.

כתב המחבר וז"ל: דיו שהוא מבושל בשכר שעורים מותר לכתוב בו, ע"כ. וכתב על זה המ"ב בס"ק מ"ה, ולא חיישין שמא ישכח ויתן קולמוסו לתוך פיו כדרך הסופרים, וחמץ שנפסל מאכילת כלב הלא הוא אסור באכילה וכנ"ל, דזה דוקא שאכלו בכוונה דהוא אחשביה, משא"כ בזה שהוא שלא בכוונה אין קפידא, עכ"ל.

ובאמת שגם דברי הב"ח צ"ע, דפת שעפשה עד שנפסלה מלאכול לכלב, מנין לו שעל ידי תערובת דברים אחרים נאכל בטוב. דאינו דומה לפת שרוף שמיוחד לאלמרי"י שעושין מפת שרוף, ועוד דפת שרוף אינו מעופש. וגם כשייחדו לשיכבה וטח בטיט, אינו צריך לטעם שע"י תערובת נאכל בטוב, דהרי בלי הטיט שעליו הוא ראוי לאכילה, ולפחות לחמע בו עיסות אחרות, ולכך אסור באכילה ככל חמץ ושאר, אלא שכל זמן שהוא טוח בטיט בטלו מתורת אוכל, ולכן אי אכליה ודאי אחשביה ומסתבר שגם אסור מדאורייתא. וכבר מצאתי שהעיר בזה בשער הציון תמ"ב אות ע"ב. [וראה בהזו"א סי' קט"ז ס"ק ה' ד"ה ואמנם].

טכום

דבר שלא ראוי לאכילה בשום פנים, לא שייך בזה אחשביה לענין חמץ, דאף שיועיל להקרא אכילה לא יועיל להקרא לחם חמץ, דלא זה מה שאסרה תורה.

והנה דין זה צ"ע, דהגם שבדבר שאינו אוכל ואפילו הוא עפר, אם אוכלו וחושבו לאכילה, הוא כאוכל ואסור. אולם בדבר שאינו אוכל, וגם נפסל מאכילת כלב ע"י תערובת הדיו ושאר הסממנים, אף אם נאמר שאחשביה והוא כאוכל, בכר"א מי אחשביה לחמץ, וכוונת חשיבותו לאכילה אינו עושה אותו אוכל חמץ, ולמה יהא אסור אף בכוונתו לכך.

וכן שם בסעיף ט' כתב המחבר, בחמץ שנפסל מאכילת כלב, אם ע"י עפוש או ע"י שנשרף ונחרך שמותר לקיימו בפסח, וכתב שם המ"ב בס"ק מ"ג, דעכ"פ אסור באכילה מדרבנן משום דאחשביה. ושוב צ"ע דלמה אחשביה עושה אותו לחמץ, ודיינו להחשיבו כאוכל.

סימן ר'

דין קטניות לאשכנזים בפסח

שו"ע אורח סי' תנ"ג סעי' א'.

כתב המחבר וז"ל: אורז ושאר מיני קטניות אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל. הגה ויש אוסרים, והמנהג באשכנז להחמיר ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוסרים בדיעבד אם נפלו תוך התבשיל, וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם ואינן אוסרים אם נפלו לתוך התבשיל, ע"כ.

ומצאתי בב"ח [כאן אות י"ג, בנדמ"ח עמ' שס"ב] על דין חמץ שנתעפש קודם זמן איסורו, שהקשה על שיטת הרא"ש [פסחים פרק ב' סי' א'] שסובר שאסור באכילה מטעם אחשביה כמו שהקשינו. וכתב וז"ל: וקשיא לי, דמאי נפק"מ באכילה דידיה, וכי אלו אכל עפר ליחייב וכו', והא עפר לאו בר אכילה הוא וכו', והכא אמר רחמנא לא תאכל חמץ דוקא מאי דהוי לחם חמץ בלשון תורה, והאי חמץ שנתעפש עפרא בעלמא הוא. [וכתב לתרץ], ואפשר לומר דפת שעפשה וכו' אע"ג דבעיניה לא אכלי ליה אינשי,

בר"מ ל' ציון ע"א. ג.ל.א.
שו"ת אורח סימן קצ"ט

לכבוד מו"ר ושל"ט"א.

בדיני קטניות בפסח - לאשכנזים, נתעוררו לי כמה שאלות.

א האם מותר לאכול דבר שיש בו שמן קטניות.

ב מה הדין לבשל לכתחילה בזה.

ג אשכנזי שמתארח אצל ספרדי, האם יש אופן שיתור קל לענין אכילת קטניות בפסח. דהנה ברמ"א סי' תנ"ג סעי' א' משמע שבשמן קטניות מותר רק בדיעבד ורק על ידי תערובות, האם אשכנזי שאוכל אצל ספרדי נקרא בדיעבד לענין זה.

ד וכן האם יש איזה אופן להתיר אכילת קטניות בפסח לאשכנזים.

תשובה: על דין הקטניות ששאלת, לאשכנזים אין עצה ואין תבונה, ובודאי שאסור להם לבשל מזה לכתחילה.

ובדיעבד אם אין ניכר התערבות - מותר.

ואם מתארח אצל מי שנהג לאכול קטניות, מותר לו לאכול כל דבר שכבר נתערב ואינו ניכר.

L

סימן ר"א

עשיית מלאכה בערב פסח אחר חצות

שו"ע אור"ח סי' תס"ח סעי' א'.

כתב המחבר וז"ל: העושה מלאכה בערב פסח מחצות ולמעלה היו משמתין אותו ואפילו לעשות כחנם אסור, ויש מי שאוסר אפילו ע"י אינו יהודי ויש מי שמתיר (וכן הוא המנהג).

נשאלתי ליעיין בענין איסור עשיית מלאכה בערב פסח אחר חצות, ואכתוב פה מה שעלתה מצודתי.

והנה לענ"ד מוכח להנחה מוקדמת דאיסור ערב פסח ואיסור ערבי שבתות וימים טובים אינם חלוקים זה מזה במין המלאכה האסורה, אלא שבערב פסח מקדימין מחצות, ובשאר ערבי שבתות ויו"ט אסור מן המנחה. וזה מפורש בגמ' בפרק מקום שנהגו [פסחים דף ג' ע"ב] שהקשתה הגמ' מאי איריא ערבי פסחים, אפי' ערבי שבתות וימים טובים נמי, ע"כ. ואם היה חלוק במין המלאכה א"כ מאי קשיא להו, וזה פשוט.

והנה כהלכות ערב שבת כתב הטור [אור"ח סי' רנ"א בנדמ"ח עמ' מ"א], בשם אבי העזרי [ראבי"ה סי' תצ"ה] שאיסור עשיית מלאכה הוא דוקא להשתכר או אם אינו לצורך שבת. ועוד הוסיף הטור בשם הרא"ש [פ"ד דפסחים סוף סי' א'] דלכתוב ספרים לעצמו דרך למודו מותר כל היום. וטעמו כתב הב"י משום שהוא דבר מצוה. עוד כתב שם בב"י, בשם הכל בו [ריש סי' נ"ח], דאסור לספר מספר ישראל בערב שבת ויו"ט, וכתב עליו הב"י שהעולם נהגו היתר, והלך אחר המנהג. וכן בסימן תס"ח כתב הב"י [בנדמ"ח עמ' תע"ט] בשם המרדכי [פסחים פ"ד סי' תר"ז] דאסור לעשות מלאכה אפי' ע"י גוי, ועוד הוסיף המרדכי שם דאין לחלק בין בחינם ובין בשכר, עיי"ש.

וצ"ע במאי פליגי הטור וסיעתו עם המרדכי וסיעתו. ועוד צ"ע מה הטעם לאסור מלאכה בערבי שבתות ויו"ט.

וזה יצא ראשונה, כתב באור זרוע הלכות ערב שבת [סימן י"ג], והובא בדרכי משה [סימן רנ"א אות ב'], שאיסור מלאכה הוא מטעם שצריך לעסוק בצרכי שבת, ולכן כתב שם שאין זה אלא במלאכה קבועה, אבל באינו קבוע עליה אלא באופן עראי ולשעה שרי, וכדאיחא במשנה בפ"ק דשבת [דף י"ז ע"ב] בית הלל מתירין לעשות דיו וסמנין סמוך לשבת וכו' עיי"ש.

וכן מצאתי במאירי בתחילת מקום שנהגו, שכתב וז"ל: אבל מתחילה עיקר הכוונה צריך הוא להשתדל שלא להתרשל בענין הגעלה וביעור והכנת מצה ומרור וחרוסת וכו' עיי"ש, ע"כ. וזה הטעם לערב פסח, ולכן הקדימו הזמן מחצות מה שאין כן בשבת ויו"ט שלא החמירו אלא מן המנחה ולמעלה.

והרב המגיד [בפרק ח' מהל' יו"ט הל' י"ז] כתב בשם רש"י [פסחים דף ג' סע"א ד"ה שלא לעשות] ג"כ הטעם מפני שיש לו לטרוח בצרכי מצה ומרור עיי"ש. וצ"ע לאיזה רש"י נתכוין, כי מדברי רש"י [הנ"ל] שבתחילת מקום שנהגו אין ראיה לענ"ד, דשם כתב הטעם לנוהגים איסור קודם חצות, ועיין שם היטב ברש"י. (שוב מצאתי כן בחק יעקב תס"ח אות א').

מעם שני מצאתי בשבלי הלקט [ענין שבת דין ג"ו] בשם רבינו תם, משום כבוד שבת ויו"ט, שמוסיפין מחול על הקודש.

מעם שלישי מצאתי בכל בו [ריש סימן ל"א] דשמא מתוך טרדת המלאכה יבא לידי חילול שבת. ועיין בסימן ג"ח וצ"ע ליישב דבריו. שכתב וז"ל: ונראה שאסור לספר מספר ישראל בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, ואפשר להתיר תספורת מעשה הדיוט דלא גרע מחול המועד דאמרינן הדיוט תופר כדרכו, ע"כ. ומשמע שטעם האיסור גם

כ
ל
ד
י
ל
ב
ט
ש
ר
מ
ו
ד
מ
ו
ד
ז
כ
א
ה
א
ע
י
ב
ג
ה
מ
ה
ש
ו
ה
ד
ו
ב
ע
ה
ע
ה
ל

סימן יג

הקינואה בפסח

16 שאלה

האם מותר לאכול תבשילים ומיני מאפה מקינואה בפסח?

רקע כללי

מקור צמח הקינואה בארצות דרום אמריקה. בארצות אלו גודל לשם אכילה כבר אלפי שנים. הצמח חד-שנתי (משפחת הסלקיים) ומגיע לגובה ארבעה מטרים, וגדל בעיקר בהרי האנדים. בארצות גידולו הוא נאכל גם כירק לסלט ירקות. מחוץ לארצות גידולו הוא מופר בעיקר בזכות זרעיו, שההרכב התזונתי שבהם נחשב למזין ביותר. הזרעים קטנים מזרע השומשום וגדולים מדוחן, וצבעם מחום עד לבן בהתאם לזן. הזרע ניתן להיאכל בבישול או בטחינה לקמח או בהפקה לשמן.

דיון הלכתי

א. הצמח אינו דגן (על אף הדמיון וכש"כ שאינו מחמשת מיני דגן אשר על חמצם עוברים בפסח. אלא דינו ככל ירק שזרעו נאכל ולכן הוא קטניתי.

כמבואר ברמב"ם (הל' כלאים פ"א ה"ח): "הזרענין נחלקין לשלשה חלקים, האחד מהם הוא הנקרא תבואה והיא חמשה מינין החטים והכוסמין והשעורין ושבלת שועל והשיפון. והשני מהן הוא הנקרא קטניתי, והן כל זרעים הנאכל לאדם חוץ מן התבואה, כגון הפול והאפונים והעדשים והדוחן והאורז והשומשום והפרגין והספיר וכיוצא בהן.

והשלישי מהן הוא הנקרא זרעוני גינה, והן שאר זרעונין שאינן ראויין למאכל אדם, והפרי של אותו הזרע מאכל אדם, כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן, וזרע פשתן הרי הוא בכלל זרעוני גינה, כשיזרעו כל מיני זרעונים אלו ויצמחו נקרא הצמח כולו כל זמן שלא ניכר הזרע דשא ונקרא ירק".

וכיון שהירק וזרעו נאכלים הרי הוא עפ"י הגדרת חז"ל - קטניתי.

ב. שאלת איסורו בפסח תלויה בטעמי איסור קטניות.

כתב הטור (או"ח סי' תנג): "יש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות בתבשיל לפי שמיני חטין מתערבין בהן וחומרם יתירא היא זו ולא נהגו כן".

הבית יוסף (או"ח ריש סי' תנג) הסיק עפ"י הסוגיא בפרק ערבי פסחים (קיד): "לית דחייש להא דרבי יוחנן בן נורי דאמר (ברכות לז) אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח, ופירוש רש"י: שמע מינה. מדקאמר רב הונא דמבשלין אורז בפסח ולא חייש לחימוץ לית דחש להא דרבי יוחנן בן נורי". היינו אף אורז שהוא קרוב מאד למיני דגן, אינו חמץ ומותר לאוכלו בפסח.

ממשיך הב"י: "יש אוסרין לאכול אורז וכל מיני קטניות וכו' וחומרם יתירה היא זו. גם רבינו ירוחם (ג"ה ח"ג מא) כתב אותם שנהגו שלא לאכול אורז ומיני קטניות מבושלים בפסח מנהג שטות הוא וזלתי אם הם עושים להחמיר על עצמם ולא ידעתי למה עכ"ל. ובהגהות מיימוניות פרק ה' (ה"א דפו' קושטא)

כתב בשם סמ"ק (א) אות יב) על הקטנין נהגים איסור לאכיל מאידא, אבל ה"ד נוהגין בהם היתר כיון שאחרים נהגו ונראה שלא נהגו בו טעו אינשי בזה דר אותו דבפירוש אמ לידו תימוץ אלא הראשונים בצרפ המנהג שלא ל בפסח. ואע"פ ו משום חמץ. ומביא הב"י קטניות בפסח: (א) "משום ד מעשה קדרה גזיר (ב) "יש מקומוד לאיחלופי בדייטא (ג) "פעמים ר אפשר לבררו יפה היינו, ג' הח במצבים שונים ראשית משום תבשיל, שנית מן ומקטנית והבלב תערובת במצב ו וכך פסק רבי דברים שיצאין

2. הבוטנים הם בוטמין, ורש אמריקה והו ולכן השאלו

חבל נחלתו

חוק ענייני

פרוב"ל ל יזק אכס"ן תל"א

21

בחטים... אבל לא באורז ושאר מיני קטניות, וגם אינם באים לידי חימוץ ומותר לעשות מהם תבשיל.

והרמ"א הוסיף: "ויש אוטריום (טור והגהות מיימוני פ"ה ומדכי פ' כל שעה). והמנהג באשכנז להחמיר, ואין לשנות. מיהו פשוט דאין אוטריום בדיעבד אם נפלו תוך התבשיל. וכן מותר להדליק בשמנים הנעשים מהם, ואין אוטריום אם נפלו לתוך התבשיל. וכן מותר להשהות מיני קטניות בבית (ת"ה סי' קי"ג). ודע אקליו"א (מהרי"ל) ואני"ס אליינד"ר אין מיני קטניות, ומותר לאכלן בפסח, כן נ"ל."

השאלה העולה היא מה דינן של קטניות שלא היו ידועות כלל בצרפת ואשכנז, האם גם אותן יש לאסור כקטניות שהיו מוכרות, או שאין לאוסרן.

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' סג) דן בענין הבוטנים² האם יש בהם איסור מנהג קטניות בפסח.

ראשית הוא מעלה את חששות השואל ודוחה אותן: "משום ששמעו שנושין ממנו באיזה מקום גם קמח וגם שמעו שנודעין בשדות כשאר קטניות, אבל ידעו כתר"ה שאין זה ענין כלל, שכל הדברים העושין מהם קמח נאסרו ממנהג זה, דאין לך דבר הנושין ממנו קמח כתפוחי אדמה לא רק במדינה זו אלא גם ביוראפ (=אירופה) במקומותינו וגם בדורות הקודמים ומעולם לא חשו לאסור זה. וכן הטעם שמיני חטים מתערבין בהם שכתב הטור, נמי אינו כלל שכל המינים שיש לחוש

כתב בשם סמ"ק (סי' רכב עמ' רלא הגהות הר"ף אות יג) על הקטניות כגון פולים ועדשים יש נוהגים איסור לאכלם בפסח, וכן ה"ד שמואל מאוריא, אבל ה"ד יחיאל ושאר גדולים היו נוהגין בהם היתר וקשה מאד הדבר להתיר כיון שאחרים נהגו בהם איסור (עי' פסחים נ:). ונראה שלא נהגו בו איסור משום חימוץ דלא טעו אינשי בזה דתינוקות של בית רבן יודעין אותו דבפירוש אמרינן בגמרא (לה), דאינו בא לידי חימוץ אלא חמשה מינים בלבד". היינו הראשונים בצרפת ואשכנז נחלקו בדבר המנהג שלא לאכול קטניות מבושלות בפסח. ואע"פ שברור לגמרי שאין בהן משום חמץ.

ומביא הב"י שלשה טעמים לאיסור קטניות בפסח:

(א) "משום דדגן מעשה קדרה וקטנית מעשה קדרה גזירה הא אטו הא".

(ב) "יש מקומות שנושין פת מקטנית ואתי לאיחלופי בדייסא שהוא מעשה קדרה".

(ג) "פעמים תבואה מעורבת בהם ואי אפשר לבררו יפה".

היינו, ג' החששות הם משום טעות במצבים שונים שבין החיטה לקטנית. ראשית משום הדמיון כמעשה קדרה היינו תבשיל, שנית משום הנעשה מקמח מדגנים ומקטנית והבלבול ביניהם. ושלישית בגלל תערובת במצב של זרעים.

וכך פסק רבי יוסף קארו בשו"ע: "אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה,

2. הבוטנים המוזכרים בספר בראשית (מג, יא) אינם הפרי המכונה בוטנים בימינו. אונקלוס מתרגם בוטמין, ורש"י וראב"ע לא הכירו כלל פרי זה. הבוטנים או אגוזי האדמה של ימינו מוצאם מדרום אמריקה והגיעו לארצות אירופה רק לפני כמאתים שנה, הרבה לאחר שהתחילו באיסור קטניות. ולכן השאלה על הבוטנים של ימינו זהה לשאלת הקינואה.

למיני חטים ושעורים שיתערבו נהגו לאסור. דהא עניס וקימעל שמתערבין בתן מיני חטים ושעורים כמפורש בט"ז סק"א ובמג"א סק"ג וגם איתא שם דקשה לבודקס ובח"י סק"ט כתב שלא יסמוך על בדיקת נשים וקטנים מצד קושי הבדיקה, ומ"מ לא אסרום כמפורש ברמ"א, וחרדל כתב הרמ"א בסימן תס"ד שנהגין לאסור דחיי כמיני קטניות אף שאין בו הטעמים".

לאחר שהוא מראה את החששות, הוא קובע להלכה: "ולכן אין לנו בדבר אלא מה שמפורש שנהגו לאסור וכן מה שידוע ומפורסם. וגם יש ליתן טעם דדין מה שנאסר במנהג הא אין זה דבר הנאסר בקבוץ חכמים, אלא שהנהיגו את העם להחמיר שלא לאכול מינים אלו שזיהו מצוי לאוכלם מפני הטעמים דחשש מיני דגן שנתערבו שקשה לבדוק ומפני שעושיין קמזיזים, אבל כיון שלא תיקנו בקבוץ חכמים לאכול דברים שיש חשש שיתערב בהן מיני דגן ודברים שעושיין מהם קמזו, אלא שהנהיגו שלא לאכול איזה מינים לא נאסרו אלא המינים שהנהיגו ולא שאר מינים שלא הנהיגו מפני שלא היו מצויין אז, שלכן תפרזי אדמה שלא היו מצויין אז כידוע ולא הנהיגו ממילא לאוסרם אינם בכלל האיסור דאלו מינים שנהגו לאסור אף שיש אותם הטעם ממש דאין למילף ממנהג לאסור גם דבר שלא נהגו לאסור, וכשנתרבו תפרזי אדמה במדינותינו לא רצו חכמי הדור להנהיג לאוסרן, אולי מפני הצורך, ואולי מפני שהטעמים קלושים..." ומביא את קלישות הטעמים. ומסיק: "ולאלו שיש להם מנהג

ביחוד שלא לאכול פינאט (=בוטנים) אסור גם בפינאט אבל מספק אין לאסור. ולכן שייד שיתן הכשר שלא נתערב שם חמץ, ויאכלו אלו שלא נהגו בזה איסור". ומאותו טעם מתיר שמן בוטנים.

וכן במסיבת שירת הים בשביעי של פסח היה הגר"ש ישראלי זצ"ל מגיש בוטנים לתלמידי ישיבת מרכז הרב בירושלים, ולא חשש בהם למנהג איסור קטניות.

→ ולכן לפי האגרות משה יש להתיר את כל שימושי הקינואה בין למאפה ותבשיל ובין לשמן ובין לסלט ירקות שהרי הוא נפוץ רק בשנים האחרונות, ואף אחרוני האחרונים כמעט ולא הכירוהו, ובודאי שאין לאף עדה מנהג קדום לאוסרו.

→ אולם יש אחרונים שנהגו לאסור כל מין קטנית אף שהתגלה רק בימינו ולא היה כלול בתוך מנהג קטניות אשר נזכר בראשונים, כגון האבני נזר (או"ח סי' שעג) שסבר שכל דבר שגדל בשרביטין אסור לאוכלו ואפילו שמנו אסור. וכן בשו"ת מלמד להועיל (ח"א סי' פח) מעיד שמנהג ירושלים היה לאסור בבוטנים על אף ששונים לגמרי משאר קטניות. וכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' קלח) סיים לאסור כל מיני זרעים מפני שקשה לבוררם מחיטים ועפ"י אסר שמן כותנה (ובמקראי קודש לגרצ"פ פרנק ח"ב סי' ס אות ב כתב שהגר"ח מבריסק התיר שמן כותנה וכן ביה"ד בירושלים בראשות הגרצ"פ פרנק).

וזכורני, לפני כשלושים שנה שאלתי את הגר"ב ז'ולטי רב העיר ירושלים על שמן

חריע³ ואף שהזר ליד תבואה מזיק ורק השמן נאכל, לאוכלי קטניות⁴.

3. החריע היה נ מ"ד, מעשרו הערת הרה"ו גם תירס הו: ובכ"ז נהגו ב גזרו בו. ולכ "לחם". אם הבחנה בוט

23

מסקנה

מעיקר הדין מותר לאכול קינואה בפסח לאחר שבררם היטב מחיטים ושאר מיני דגן. ויש המחמירים בכל מיני זרעים.

חריע³ ואף שהזרע כלל לא נאכל, וגידולו ליד תבואה מזיק לתבואה (כלאים פ"ב מ"ח), ורק השמן נאכל, בכ"ז הגר"ב ז'ולטי אסרו לאוכלי קטניות⁴.

- 3. החריע היה מוכר לחז"ל (כלאים פ"ב מ"ח) אולם זרעו לא משמש לאכילה (עי' פה"מ לרמב"ם פ"א מ"ד, מעשרות פ"א מ"א) אלא להפקת שמן מזרעיו ולהפקת צבע מפרחיו.
- 4. הערת הרה"ג יעקב אריאל — רב העיר רמת-גן:
גם תירס הוא לחם אמריקאי ולא היה ידוע לחז"ל ולפוסקים איסור קטניות לפני גילוי אמריקה ובכ"ז נהגו בו איסור קטניות, כי הוא מזונם העיקרי של האינדיאנים ונחשב כלחם עבורם. ולכן גזרו בו. ולכאורה גם לקינואה יש מעמד דומה. היא נקראת אצל האינדיאנים בדרום אמריקה "לחם". אם כי יש לחלק. התירס הוא מין דגן ולכן נאסר בעוד שהקינואה אינה מין דגן. אולם הבחנה בוטאנית זו לא היתה ידועה לאוסרים את התירס וא"כ לכאורה ח"ה הקינואה. וצ"ע.

שמחה נטע. אלמא נטיעה אע"ג דמלאכה גמורה היא לשם שמחה מותרת, וכ"ש נ"ד, אפי' את"ל מאתרוותא דנהוג שלא לעשות מלאכה כפורים. אך קשה לי דבאשירי פ"ב דמגילה² אייתי ירושלמי³ אהא דתנן (מגילה יז, א) היה כותב ודורשה הדא אמרה דפורים מותר בעשיית מלאכה, פי' מדשרי לכתוב המגילה, והשתא לפי סברתי דלעיל היכא מוכח דשרי במלאכה,

דילמא משום דמלאכת שמחה היא לא אסור כלל דודאי כתיבת המגילה שהוא עיקר מצות פורים טפי תשיבי מלאכת שמחה ממלאכה שעושין לשמחת תחבולות. מיהא נראה דלא בעי לאורואי אלא שלא קבלו עליהם יו"ט ממש, כדאייתא התם בגמ' דאי הוה יו"ט ממש ודאי היה אסורה לכתוב.

דיני פסח

סימן קיג

שאלה 76 תבואה של מיני קטניות שאינה מחמשת המינים שנפל עליה מים, וקרוב לודאי הוא שנתחמצה, שרי להשהות בפסח או לא.

תשובה: יראה דשרי¹. וכן השיב לי אחד מהגדולים בתשובה אחת² וכתב טעם לדבריו משום דרבינו יחיאל³ וחביריו מתירין אפי' באכילה אינהו אכלי ואנן לא משהינן. וכן דרש נמי אחד מהגדולים חבירי⁴ דמותר לשהות אותו חרדל שמערבין אותו בתירוש מבושל וכובשים בו אגסים. ואע"ג דבסמ"ק⁵ אסר החרדל באכילה כמו שאר מיני קטניות, וכה"ג שהוא מעורב וכבוש בתירוש ודאי נתחמץ, דא"א שלא נתערב בו מעט מים ואז מחמיצין לכ"ע⁶, ואפ"ה התיר להשהות הואיל ואינו מה' המינים הבאים לידי חימוץ. ולא חיישינן למראית העין פן יטעו מדגן זה לדגן ה' מינים. או איכא למיחש דילמא איערב בהנהו קטנית מה' המינים, דכל הני חששות לא חיישינן אלא לאסור באכילה אבל לא לשהות. ונראה ג"כ דמותר ליהנות באותו תבואה בפסח⁷, כגון ע"י הדלקה משמן זרע ושומשמים וזרע קנבוס⁸. אע"פ שרגילים שלותתים אותם וזרעונים במים קודם שעושים מהם שמנים וא"כ קרוב לודאי שנתחמצו. אפ"ה שרי⁹ דאיסור הנאה נמי אינה אלא בלאו, כמו ההשאה כדמוכח בתוס' פ' כל שעה¹⁰.

לרבי יודא נותנו לפני כלבו. ופי' שם בתוס' דמ"מ אסור באכילה. אלמא דבכל מידי דבוראי אינו חמץ. אלא דומה לחמץ לא אסרינן ליה אלא באכילה ולא בהנאה. אע"ג דטובא מחמרינן באיסור הנאה, דהא קי"ל דגזירה במשהו בפסח אסור אפי' בהנאה כדכתב רב אלפס¹¹ ואשירי פ' בתרא דע"ז¹², וכן משמע במדרכי פ' כל שעה¹⁴. ואלו חמץ לפני זמנו לר' יודא דאסור בלאו וכדפסיק אשירי¹⁵ כותיה, ואפ"ה אינו אסור במשהו אפילו באכילה. וכן המסקנא בסמ"ק¹⁶ דאפי' לר' יודא אינו במשהו עד הלילה. אלא ע"כ לא מפליגינן איסור הנאה מאיסור אכילה. ואפשר הטעם הוא משום דכחד לאו נאמר אכילה והנאה לא יאכל חמץ לדברי חזקיה וכן לדברי רבי אבהו כדאייתא ליה. וכתב בסמ"ק במצות אסור חדש¹⁷ שבכל התורה איסור אכילה ואיסור הנאה נחשבין בלאו אחד, אע"פ שחלקו הכתוב בב' לאוין*).

הגדה"ד: וכעין זה אימא נמוס' פ' השוכר אם הפועלים¹⁸ גמי הא דשראל שאמר לנכרי מטוס פתמי הוה עה, דמנעיל ליה ה' ממחריק באמריה לנכרי באיסור לאו כנור באיסור שקילה. ומקשה ממועד דאסור באמריה לנכרי אע"ג דאינו מקילה כשנת. וממנע עמי וי"ע מהל' מילתא אינו וגורקין וי"ע אטו שנת. ע"כ.

אמנם נראה דמ"מ יש לנו לדמות נידון דידן לההיא דשיאור דרבי מאיר לרבי יודא. דהתם ליתא ביה כלל דררא דחמץ דמצה מעלייתא היא, אלא דדמי לחמץ, לכך לא אסרינן לה אלא באכילה. ובג"ד נמי דלית ביה דררא דחמץ דקים לן דאין בא לידי חמוץ

ונראה להביא ראייה להתיר בהנאה מהא דפ' אלו עוברין (פסחים מג, א) דשאור דרבי מאיר

ועי' מ"ב (סק"ו) בשם ס' עמודי שמים דאף שמתיר כל דבר שא"כ עין גדול מ"מ יחזיר-שלא ימשך-בוה-ובטל משמחת-פורים, ע"ש. [ועי' לקט יוסף ח"א עמ' 159] ועי' בחשו' שו"מ (קמא ח"ב ס' ל"ב) ובאר יצחק (אר"ח רס"י י"א). 2. ס' ב' [ועי' בק"ט שם]. 3. מגילה פ"ד ה"ב.

ס' קיג: 1. רמ"א (ס' תניג ס"א). 2. חשו' מהרי"ל החדשות (ס' נ' ס"א) ועי' מהרי"ל-הלב' פסח (עמ' 18). 3. ע"מ מרה"כ פסחים (ס' תקפ"ח) והג' סמ"ק (ס' רכ"ג). 4. השר מהר"ר שלום. — [מהרי"ל שם]. ועי' לקט יוסף ח"א עמ' 74. 5. ס' רכ"ב. 6. רמ"א (ס' תס"ד ס"א). 7. מג"א (שם סק"ג). 8. רמ"א שם. ועי' חשו' מהרי"ל (ס' כ"ה) ועי' ד"מ שם (סק"ב). 9. עי' רמ"א שם "ואין אוסרין אלא אם נפלו לתוך תבשיל", ובח"י (סק"ז) פ"י אף שלותתן קודם שעושים מהן-שמנים-וקרוב-לודאי-שנתחמצו-שרי, וב"כ בת"ה, זה כותנת הרב כאן עכ"ד עש"ה. 10. פסחים כא, ב ד"ה ונותנו. 11. ד"ה ונותנו. 12. רמז אלף שי"ג (לז, א מופה"ר). 13. פ"ה פורים כ"ט. 14. ס' תקנ"ה. 15. פ"ב ס' ב'. 16. ס' רכ"ב. 17. ס' ר"ח. 18. כ"מ צ, א ד"ה אבל.

אלא ה' מינים, אלא דאסרינן להו דמידי דמדגן אינון ואתי לאיחלופי בדגן דה' המינים¹⁹. ומשום הכי דש לנו דאסורים באכילה. אבל איסור חמץ במשהו דיש כאן חמץ גמור אלא שנתבטל, הואיל והחמירו לאסור במשהו לענין אכילה ה"ה דהחמירו לענין הגאה. אך

כתבואה דה' מינים²⁰. הנראה לע"ד כתבתי.

סימן קיד

שאלה: נוהגים בכמה מקומות שרוב בני אדם בוררים החיטים לצורך המצות לפסח, אבל לא בריוק כלל. אך מרקדין אותו היטב ובודקים ובוררים בעיונא בעלמא מידה גדולה בשעה אחת או בשתיים. יש מעם למנהג זה או לאו.

תשובה: יראה דיש טעם וסעד לדבר למנהג הזה. דכתב בסמ"ק¹ שנוהגים בהרבה מקומות לברור החיטים מאותם הנישוכים מאכילת עכברים. וכתב עוד שאם נמצאו חטים בתוך הכרי שצמחו מלחלוהית הארץ שקרוין גירמיי"ר שאינם בטלים אפי' נטחן קודם הפסח, כיון שהוא יבש יהיב טעמא בשעת אפייה בערב פסח בששים כפסח במשהו ע"כ². ובטור א"ח³ כתב

דשפיר מתבטל קודם הפסח, ולא חשיב מבטל איסור לכתחילה כיון שאינו מכוי'ן לבטלו⁴, ע"כ. ומהשתא נראה אע"ג דאין מדקדקים כ"כ בברירה, מ"מ מנהג של טעם הוא, דסמכינן אסמ"ג דכתב במצות חלב⁵ דקמח בקמח מתערב יפה דמיקרי עירוב לח בלח⁶ כמו שהוכיחו בהוכחה גמורה ממס' מנחות⁷. וכן משמע פ' אלו עובדים (פסחים מד, א) גבי שתי קופות, והיינו כדברי א"ח. ובלח מנהג פשוט להתיר מה שיתבטל קודם הפסח ולא אמרינן דחזור וניעור בפסח⁸. מ"מ צריך לברור בעיונא בעלמא כדי לראות שאין בתוך הכלי כ"כ הרבה יותר מא' בששים שיתבטלו¹⁰. וגם הברירה מוכחת שאין מתכוין לבטלה ולא הוי כמבטל איסור לכתחילה¹¹.

שאלה: בערב ארבעה עשר כששואבין המים ללוש בהן מצות, או ביומא אחרון כששואבים אותם המים. יש להקפיד שלא להוליכם מגולים מן הנהר עד לביתו או לאו.

תשובה: יראה דמנהג הוא לכסותם, והיינו משום זהירות יתירה שלא יפול לתוכו שום דבר המחמם אותה¹ וכה"ג. אבל אין נראה להצריך לכסותם מהאי טעמא דכתב בסמ"ק² וסמ"ג³ דאין להוליך המים

סימן קטז

שאלה: תחת הרקיע ביום המעונן אלא אם כן מכסה אותם במפה. דהתם איירי שמוליכין אותו אל התנור דכתב סמ"ג בהדיא, והיינו טעמא דאם מוליכין מגולים תחת החמה או ביומא דעיבא דכקלה שימשא הוא הוו ניצוצי החמה זורחים במים ומחממתן. אבל בשעה שממלאים אותו בערב מן הנהר, כיון דצריכין לשאוב ביני כוכבי ושמשי דכתביב בהגה"ה⁴ ליכא למיחש למידי שהרי כבר שקעה החמה קודם וליכא למיגזר כלל⁵.

שאלה: השקים שנותנים בהן קמח כל השנה וכשבאים לעשות בהן קמח לפסח ומכבסים אותם היטב

סימן קטז

מקודם צריכים להתיר קודם הכיכוס כל התפירות שבהן בקצות, או אם מטולאים הן או לא צריכין להתיר.

השקים שנותנים בהן קמח כל השנה וכשבאים לעשות בהן קמח לפסח ומכבסים אותם היטב

19. ע"י ח"י שם (סק"ה) דלפי"ז אורז יהא מותר כיון דלאו מידי דמידגן הוא, אך ממשמעות הפוסקים אין נראה לחלק בין אורז לשאר קיטניות, וע"ש משי"כ מהבי"ח ועו"מ. [וע"י תשו' שכו"י ח"כ סי' ה' ושאלת יעב"כ ח"ב סי' קמ"ז ומהרש"ם ח"א סי' קפ"ג]. 20. משמע דוקא במשהו אבל אם אין סי' כנגדו אסור, אך מד' הרמ"א שם משמע דאפי' בכה"ג שאין כנגדו סי' שרי, וע"ש בח"י (סק"ו).

סי' קיד: 1. סי' ר"ט. 2. ע"י משי"כ רבינו לקמן (סי' ק"ץ) בשם סמ"ק ולכאורה סותר ד"ע. ע"י ח"י (סי' תנ"ג סק"ג). וע"י לקט"י (ח"א עמ' 75). 3. סי' תנ"ג. 4. ע"י ח"י שם (סק"ד) היטב. 5. לאוין קל"ח. 6. ב"י ור"מ (סי' תמ"ז מח"ג) וכ"כ ברשב"א תולין פג"ה ובתשו' (ח"א סי' רפ"ג) וכ"כ בב"ח (יו"ד סי' ק"ט) ע"י היטב ש"ך (יו"ד סי' ק"ט סק"ג). 7. כב, כ תוד"ה מכאן — [ע"י היטב גר"א ארי"ח סי' תנ"ג לסי"ג וש"ך יו"ד שם] וע"י מהרש"ם (ח"ב סי' ר"י). 8. פסחים מד, א. [וע"י תוס' זבחים עג, א ד"ה רבי, ע"י ש"ך יו"ד שם]. 9. רמ"א (סי' תמ"ז ס"ד). 10. רמ"א (סי' תנ"ג ס"ג). 11. ע"י טור (סי' תנ"ג) ונו"כ.

סי' קטז: 1. וכ"כ מהרי"ק על הסמ"ג הלכ' חמץ. ופסקה רמ"א (סי' תניה ס"א) וע"י ד"מ שם (סק"ד). 2. סי' ר"ט. 3. עשין מ'. 4. הג' מימוני פ"ה מחמץ את מ'. 5. ע"י מדרכי פסחים (סי' תקצ"ג) ומג"א שם (סק"ג), [וע"י ראבי"ה ח"ב סי' תפ"ה וע"י לקט"י ח"א עמ' 78].

26

הלכות מאכלות

והוא מונעו מתנו בפסח¹¹.

[כ] מי שחש בט התיר מהר"י מג' קראפט מעל, חמי

[כא] אמר מהר"י מקום בפסח בחד ולמעלה יתן לו מ שועל או שאר

דאפשר יתן להן

[כב] אמר מהר"י בפסח, מפני שד השנה אין לחוש

דף

[טז] קטנית כל מיניה, אמר מהר"ש¹¹ דגורנין שלא לבשלן בפסח אע"פ שלא מחמיצין כי אם חמשת המינין, חטין, ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל, ושיפון, מכל מקום גזרו כל מיני קטנית אטו המה¹². וא"ל ואמר אדם כיון שאין אסור מדאורייתא אין לחוש, דכל דגורו רבנן העובר עליו חייב מיתה¹³ ועובר על לא תסור מן הדבר אשר יורוך¹⁴. וגם אין לומר מנהג כאן להתיר דמנהג טעות הוא, דדוקא על דבר היתר גמור ויש מקומות שנוהגין בו איסור על זהי יכול לומר בבאן מנהג היתר הוא. וגם זאת דוקא ע"י חכמי הגון ותיק וחסיד שיוכל לידע תוכן הענין. אבל דבר שפשוט איסורו ובא להתירו"י מכח מנהג שם, יסכר פי דוברי שקר. וגם אם תולה בחכמי, הוא ושקר דבר הנביא ההוא, ואילו היה החכם שם, היה משיב הבדאות והשוא ומדוח על פניו.

[יז] אמר מהר"ש¹¹ חסידים הראשונים שבעיר נוישטט לא היו מדליקין בפסח אותו שמן שקורין לינא אייל רק שמן זית, ואינהו סברי כסמ"ק² דקטנית וכל מיני קטנית אסור בפסח³ והא נמי מין קטנית³.

[יח] אורז⁴ שקורין הירו נמצא בתרנגולת מבושלת בתוך הקערה ברוטב בפסח, ושאלו למהר"ש¹¹ והתיר⁵.

[יט] נשאל למהר"י סג"ל על יין שהושם בו בבציר כשהיה תירוש חרדל

שינויי נוסחאות

נמי מהר"י ס"ל¹¹ 1. 2. 5. 6. 9. 10. וגם הגעלה אין מועיל בהן כדפי לעיל (ש).

[טז] א. חסד מהר"ש (1). ב. משום הרמקא איסור, לאס לבשל מיני קטנית יצא גם לבשל מיני מצואה (1). שכתב. ג. נאמן לומר ככאן אין מתמירין לאסור (3). ד. מופלג וזמיק (3); יודע דם ודין ולרס הגון לממוך עליו (1). ה. נעירו (3). ו. שהמיר אין לשמוע אליו כי הוא חסד לשונו (1). ז. השקר הוכח (1). ואומר נענין חסד (שכתב).

[יז] א. גם הפרושים חסידים הקדמונים... (3). ב. של - זרע - פשטן (1, גר). ג. וגורו מפני הרואים גם אם הוא זרע (1).

[יח] א. ולוסי (2). ב. הכל (3). [יט] א. בין הגמות (ברוב כתי).

11. כן כתב המגן אברהם בסימן תנא סעיף קטן מז בשם המהרי"ל (היינו ספר המהרי"ל). וברמ"א שם נפסק בשם המהרי"ל ברונא (מה שכתוב ברמ"א מהרי"ל הוא ט"ס ראה ברכי משה) דיש מקומות שמחמירים לא להשתמש בכלים צבועים ואפילו חרשים.
- [טז] 1. סי' מד, ג.
2. חומרא זו נהגו בני אשכנז, ראה רמ"א סי' תנג סעיף א ועיי"ש בנו"כ.
3. ברכות ד, ב.
4. צ"ל יגידו לך, דברים יז, יא. דברי המהרי"ל

- ב. - וטעם המדל - שהיו לחמץ, אם יכול להשא [כ] א. צנוקר בכל יום האוכלו כרת - צפסח (1) [כא] א. רמק ממקום המאכלים - (2) 5. 6. ד. מה שאוכל מיד (2) 5. 6. [כב] א. לימכר - צמי

- [יט] 1. כ"כ האחרונים סי' חסד ס"ק ג ובא"ר ס"ק ו. וע"ע בכף החיים ריש סי' קיג.
2. ל.מ. (וראה בלקט יום [כ] 1. כ"כ בשם רבינו דורע אקליו"א אינו מי בהגב"י אות א.
2. כ"כ בשם רבינו החק [כא] 1. דהשומשמין ד אינן אסורות בתערובת אין חמץ מעורב בהם, מיוחד.
2. כ"כ הר"מ ריש סי' וכח"י ס"ק ד בשם רבינו